

Saa hengaa eri porukan kanssa

***Maahanmuuttajataustaisten
lasten ja nuorten liikuntaan
osallistumisen tukeminen***

Emilia Fagerlund ja Hanna-Mari Maijala

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 248
ISBN PDF 978-951-790-299-1
ISBN painettu 978-951-790-300-4
ISSN 0357-2498

SISÄLLYS

Esipuhe	6
Tiivistelmä	8
Summary	10
Johdanto	12
Menetelmät ja aineistonkeruu	13
Kuvaus työprosessista	14
Käsitteistä	15
Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret liikunnan kentillä	16
Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret Suomessa	16
Liikunta on suosittu vapaa-ajan harrastamisen muoto	17
Liikunta ja sopeutuminen yhteiskuntaan	19
Missä maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret liikkuvat?	21
Sport+ vai +sport?	21
Urheiluseurat	22
<i>Kohdennettu maahanmuuttajataustaisille</i>	22
<i>Ei kohdennusta</i>	24
Liikuntatoimet	25
<i>Kohdennettu maahanmuuttajataustaisille</i>	25
<i>Ei kohdennusta</i>	26
Yhdistykset	27
<i>Kohdennettu maahanmuuttajataustaisille</i>	28
Nuoriso- ja sosiaalityö	30
<i>Kohdennettu maahanmuuttajataustaisille</i>	30
<i>Ei kohdennusta</i>	33
Mikä liikuttaa maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria?	35
Olosuhteet	35
<i>Moninaisuutta tukeva toimintakulttuuri</i>	35
<i>Siltojen rakennusta ja yhteistyötä</i>	38
<i>Perhe tukena</i>	40
<i>Matala kynnyks</i>	42
Toimintatavat	45
<i>Tiedotusta viidakkorumuilla</i>	45
<i>Oheistoiminta</i>	46

<i>Monikulttuurisuutta tukeva ohjaaminen</i>	47
<i>Pelisäännöt</i>	50
<i>Tyttöjen erityisyys</i>	51
<i>Ensimmäinen ja toinen maahanmuuttosukupolvi</i>	54
Liikunta elämän eri alueilla	56
Keskeiset tulokset	59
<i>Organisoiva taho ja yhteistyö -> kanavat auki</i>	59
<i>Suotuisat olosuhteet ja edellytykset -> mahdollistetaan harrastaminen</i>	59
<i>Toiminnan järjestäminen -> madalletaan kynnystä</i>	60
<i>Toimintatavat -> otetaan huomioon</i>	60
<i>Lapset ja nuoret itse-> kohderyhmälähtöisyys</i>	61
<i>Lajit -> mikä saa liikkumaan?</i>	61
Lähteet	62

ESIPUHE

Tasa-arvo ja suvaitsevaisuus sekä kulttuurien moninaisuuden tukeminen ovat suomalaisen liikunnan peruslähtökohtia jo liikuntalain mukaan. Nämä teemat ovat nyt mitä ajankohtaisimpia liikuntapolitiikassa, kun monikulttuurisen liikunnan edistäminen on noussut yhdeksi liikuntapolitiikan keskeisimmistä kehittämisalueista. Myös Suomen nykyinen hallitus korostaa suomalaisen liikuntakulttuurin moniarvoisuutta, keskinäistä kunnioitusta ja roolia maahanmuuttajien kotoutumisessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla tähtää kotoutumiseen inklusion keinoin. Visiona on, että suomalaisessa yhteiskunnassa maahanmuuttajilla on yhdenvertainen mahdollisuus toteuttaa liikunnallista elämäntapaa ja kokea yhteisöllisyyttä liikunnan avulla. Kehittämisohjelman painopistealueina ovat erityisesti lasten ja nuorten toiminta, aikuisten maahanmuuttajien terveyttä edistävä liikunta sekä kuntien ja urheilu- ja liikuntaseurojen tarjoama liikunnallinen toiminta maahanmuuttajille.

Kunnilla on olennainen merkitys liikuntapalvelujen edellytysten luomisessa kaikille asukkailleen. Kunnat yhdessä urheilu- ja liikuntaseuraverkoston kanssa ovat suomalaisen liikuntaharrastuksen peruspilareita. Ilman niiden aktiivista panostusta ei voida saavuttaa maahanmuuttajien kotoutumiseen liikunnan avulla asetettuja tavoitteita.

Toimenpiteiden suunnittelemiseksi ja tavoitteisiin pääsemiseksi tarvitaan asianmukaista, tutkittua tietoa. Tästä syystä opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti tutkimuksen, jossa selvitettiin millaista liikuntatoimintaa maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille Suomessa järjestetään ja miten sitä voitaisiin jatkossa paremmin tukea.

Nyt valmistunut, Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKESin toteuttama tutkimus *Saa hengaa eri porukan kanssa – Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen tukeminen* vastaa paitsi tämän hetkiseen tietotarpeeseen, antaa myös aineksia eri liikuntasektorin

toimijoiden jatkotyölle monikulttuurisen ja yhdenvertaisen liikunnan kehittämiseksi.

Helsingissä, marraskuussa 2011

Satu Heikkinen

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Liikuntayksikkö

TIIVISTELMÄ

Emilia Fagerlund, Hanna-Mari Maijala

Saa hengaa eri porukan kanssa – Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen tukeminen

LIKES-tutkimuskeskus

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa sektoritutkimushankkeessa valotetaan lasten ja nuorten monikulttuurisen liikunnan kenttää. Tutkimuksessa kartoitetaan millaista liikuntatoimintaa maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille järjestetään Suomessa sekä selvitetään tekijöitä, joilla tämän kohderyhmän liikuntaan osallistumista voidaan parhaiten tukea. Tutkimuksen aineisto koostuu yhteensä 35 puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, joista 22 on liikuntatoimintaa järjestävien ja 13 maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten haastatteluja. Järjestäviä tahoja on yhteensä 19, ja ne ovat urheiluseuroja, kaupungin liikuntatoimia, yhdistyksiä sekä nuoriso- ja sosiaalityötä tekeviä. Haastateltavat on tavoitettu niin sanotulla lumipallo-otannalla. Maahanmuuttajataustaiset haastateltavat ovat iältään 5–19-vuotiaita ja edustavat ensimmäistä ja toista maahanmuuttosukupolvea. He ovat sekä itse maahanmuuttaneita että Suomessa maahanmuuttajavanhemmille syntyneitä tyttöjä ja poikia.

Tuloksista ilmenee, että maahanmuuttajataustaisille liikuntatoimintaa järjestävät tahot ovat keskenään hyvin erilaisia ja liikunnan rooli vaihtelee niiden toiminnassa suuresti. Parhaiten maahanmuuttajataustaisia kohderyhmiä tavoittaa matalan kynnyksen toiminta. Liikuntaan osallistumista tukevat tekijät on jaoteltu olosuhteisiin ja toimintatapoihin. Olosuhteita ovat moninaisuutta tukeva toimintakulttuuri, yhteistyö, perheen tuki ja tietoisuus toiminnasta. Toimintatapoja ovat kohderyhmälähtöinen tiedotus, oheistoiminnan järjestäminen, monikulttuurisuutta tukeva ohjaaminen, yhteiset pelisäännöt, tyttöjen erityisyyden sekä ensimmäisen ja toisen maahanmuuttosukupolven erityistarpeiden huomioiminen.

Sektoritutkimus suosittaa liikuntatoiminnan järjestäjiä panostamaan kohderyhmälähtöisyyteen sekä huomioimaan ne haasteet ja mahdollisuudet, joita

maahanmuuttajat luovat liikuntatoiminnalle. Ei riitä, että toiminnan sanotaan olevan kaikille avointa. Liikuntatoiminnan järjestäjien tulisi parantaa maahanmuuttajataustaisten toimintaan mukaan lähtemistä luomalla matalan kynnyksen toimintaa ja näihin tavoitteisiin tähtäävillä toimenpiteillä. Onnistuneen toiminnan luominen edellyttää lisäksi yhteistyötä maahanmuuttajataustaisten (niin osallistujien, vanhempien kuin yhteisöjen avainhenkilöidenkin) kanssa yhteisten pelisääntöjen sopimiseksi. Tutkimuksen tuloksista nousee myös useita jatkoselvitys- ja tutkimustarpeita liittyen tyttöjen liikunnan erityisyyteen, vapaa-ajan toiminnan perhesidonnaisuuteen sekä ensimmäisen ja toisen maahanmuuttosukupolven kokemuksiin liikuntatoiminnasta.

SUMMARY

Emilia Fagerlund, Hanna-Mari Maijala

Saa hengaa eri porukan kanssa – Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen tukeminen

LIKES Research Center for Sport and Health Sciences

This policy-relevant research report commissioned by the Ministry of Education and Culture, describes multicultural children and youth's physical activity. The present study details what kinds of physical activity possibilities are available to immigrant children and youth in Finland, and clarifies factors that can best support this target group's participation. The data of the current study consists of 35 half constructed theme interviews, out of which 22 are interviews with people who organise physical activity and 13 are interviews of immigrant children and youth. There are 19 organisers, including sports clubs, municipal sport sections, associations and committees, that function in youth and social work area. The interviewees have been selected by so-called snowball sampling. The interviewed immigrants are aged 5 to 19 years and represent first and second immigration generations. First immigrant generation refers to children who were born in another country and have then moved to Finland, and second immigrant refers to girls and boys born in Finland for immigrant parents.

The results show that the organisers of physical activity are very different to one another, and the role of physical activity varies a lot in their action. The immigrant children and youth are best targeted with low threshold actions. The factors that support physical activity have been divided into circumstances and methods. Actions that support diversity, cooperation, support from family and knowledge about action are seen as circumstances. Methods include target group specific communication, organising additional events, coaching that supports multiculturalism, shared rules, girls' specialty and acknowledgement of second immigration generation's special needs.

The current study recommends that organisers of physical activity pay special attention to target groups, and acknowledge the challenges and possibilities in

offering physical activity for immigrants. It is not enough to claim that certain activities are open to everyone. Rather, the organisers should improve the immigrants' participation by creating low threshold action and by measures that aim for these goals. Creating successful action requires also cooperation with immigrants themselves (with participants, parents as well as communities' key persons) in order to create shared rules. The results of this study indicate that there is a need for further investigations focusing specifically on 1) the specialty of girls' physical activity, 2) leisure time activities that bring together the whole family, and 3) first and second immigration generation's experiences about physical activity actions.

JOHDANTO

Monikulttuuristumisen ja moninaisuuden nähdään Suomessa koskevan erityisesti nuoria. Lasten ja nuorten uskotaan sopeutuvan uuteen ympäristöön nopeasti ja omaksuvan uuden kielen ongelmitta, minkä lisäksi heidän sanotaan olevan ”värisokeita” ihmisten välisille eroille (Haikkola 2010, 219). Erityisesti nuorten vapaa-ajalla tapahtuvasta, vapaaehtoisesta kieli- ja kulttuurieroja ylittävästä vuorovaikutuksesta toivotaan ratkaisuja sopeutumiseen. Miten tasa-arvoperiaatteita ja syrjimättömyyttä tulisi toteuttaa vapaa-ajan toiminnassa ja miten aidosti kaikille avointa ja kiinnostavaa monikulttuurista toimintaa järjestetään? (Harinen 2007, 63; Honkasalo, Harinen & Anttila 2007, 50.) Liikunta on monikulttuuristuvan vapaa-ajan ytimessä useastakin syystä. Yhtäältä urheilu ja liikunta, monikulttuurisuus sekä rasismi on tunnettu yhdistelmä. Toisaalta liikunta ja urheilu ovat yksi monikulttuurisuuden tunnistetuimmista muodoista nyky-Suomessa (Kim 2009, 161). Lisäksi monikulttuurinen, toiminnallinen nuorisotyö on ottanut liikunnan työmuodokseen. Vaikuttaakin siltä, että toimijoiden välillä vallitsee konsensus monikulttuurisen liikunnan hedelmällisyydestä, mutta toteutus on vielä kehittymässä.

Tämä opetus- ja kulttuuriministeriön tilaama sektoritutkimus tarkastelee maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikuntatoimintaa. Tavoitteena on tuottaa tietoa tämän kohderyhmän liikuntatoimintaan osallistumisen tukemiseksi. Tutkimuksessa kartoitetaan minkälaista liikuntatoimintaa maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille on järjestetty Suomessa sekä selvitetään, millaisilla keinoilla liikuntaan osallistumista voidaan tukea. Kysymyksiin on haettu vastauksia niin liikuntatoiminnan järjestäjien kuin maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuortenkin haastatteluista. Tavoitteena on valottaa monikulttuurisen vapaa-ajan kenttää ja selvittää mitä haasteita ja mahdollisuuksia monikulttuurisuus luo lasten ja nuorten liikuntatoiminnalle. Tässä raportissa keskitytään ohjattuun, eri tahojen tarjoamaan harrasteliikuntatoimintaan. Tällä hetkellä ei ole olemassa koottua tietoa siitä, minkälaista liikuntatoimintaa maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille järjestetään Suomessa.

MENETELMÄT JA AINEISTONKERUU

Aineisto perustuu liikuntatoiminnan järjestäjien sekä maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten puolistrukturoituihin teemahaastatteluihin. Haastateltavat on valittu niin sanotulla lumipallo-otannalla. Lumipallo-otannan lähtötilanteessa on kartoitettu liikuntatoimintaa järjestäviä tahoja. Nämä ovat johdattaneet tutkijan seuraavien informanttien luo. Lumipallon pyöriessä tutkija on verkottunut kenttään ja luonut kuvan sen keskeisistä toimijoista.

Tässä selvityksessä on mukana yhteensä 19 sellaista tahoja, joiden liikuntatoiminnassa on mukana huomattava määrä maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria. Tarkasteltavia toimintamuotoja voi olettaa toimiviksi: kohderyhmän osallistuminen on ollut sekä määrällisesti että ajallisesti kestävä. Liikuntatoimintaa järjestäviä tahoja ovat kaupungin ja kunnan liikuntatoimet, urheiluseurat, erilaiset yhdistykset sekä sosiaali- ja nuorisotyötä tekevät toimijat. Suurin osa tarkastelluista toimijoista sijaitsee pääkaupunkiseudulla, missä myös maahanmuuttajien määrä on muuta maata korkeampi. Pääkaupunkiseudun lisäksi kartoitukseen on kuulunut muutamia hankkeita muissa Suomen isoissa kaupungeissa sekä yhdessä pienessä kunnassa. Liikuntatoiminnan ohjaajia ja/tai koordinaattoreita on haastateltu. Haastatteluissa on selvitetty toiminnan perusteita sekä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden osallistumista tukevia tekijöitä. Haastateltujen joukossa on myös toiminnanjohtajia, ja henkilöitä, joilla on monta roolia organisaatiossa. He edustavat sekä kantasuomalaisia että maahanmuuttajataustaisia palkattuja henkilöitä. Lisäksi on haastateltu vapaaehtoisia työntekijöitä. Ryhmään kuuluu miehiä ja naisia. Toiminnan järjestäjien haastatteluja on yhteensä 22 kappaletta.

Lisäksi on haastateltu yhteensä 13 maahanmuuttajataustaista lasta ja nuorta. Näiden haastattelujen tarkoituksena on ollut selvittää kohderyhmän omia kokemuksia liikuntatoiminnasta, harrastuksista ja vapaa-ajan vietosta yleensä. Haastateltavat ovat 5–19-vuotiaita sekä ohjattuun liikuntatoimintaan osallistuvia että siihen osallistumattomia. Ryhmään kuuluu viisi tyttöä ja kahdeksan poikaa. Muutamat heistä ovat itse maahan muuttaneita, ja osa haastateltavista on toisen sukupolven maahanmuuttajia. Ryhmään kuuluu turvapaikanhakijoita, pakolaistaustaisia nuoria sekä Suomessa maahanmuuttajavanhemmille

syntyneitä lapsia. Suurin osa haastatteluista on yksilöhaastatteluja, mutta mukana on myös parihaastatteluja ja yksi ryhmähaastattelu. Haastateltavat on tavoitettu pääasiallisesti liikuntatoiminnan ohjaajien kautta. Sellaisia lapsia ja nuoria, jotka eivät ole osallistuneet ohjattuun liikuntatoimintaan on löydetty helsinkiläisestä läksykerhosta ja eräästä pääkaupunkiseudulla sijaitsevasta nuorisotalosta.

Aineiston avulla kartoitetaan yhtäältä nuorten maahanmuuttajataustaisten liikunnan kenttää sekä toisaalta määritellään sellaisia tekijöitä, joilla tämän kohderyhmän liikuntaan osallistumista voidaan tukea. Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Minkälaisia toimivia maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikunnan toimintamalleja ja hankkeita on toteutettu Suomessa?*
- 2) Minkälaisia tekijöitä on otettava huomioon maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten ohjattuun liikuntaan osallistumisen tukemiseksi?*

KUVAUS TYÖPROSESSISTA

Työ aloitettiin huhtikuussa 2011 lumipallo-otannalla ja kirjallisuuteen tutustumalla. Keskeiset toimijat oli suhteellisen helppo löytää, sillä maahanmuuttajataustaisten liikunnan kenttä on Suomessa melko pieni. Useat haastateltavat osasivat lisäksi informoida muista hyvistä toimintamuodoista ja kenttään oli helppo verkottua. Lisäksi aiheesta tehtiin internethakuja. Suurin osa toiminnan järjestäjistä haastateltiin huhti-toukokuussa ja muutama haastattelu tehtiin vielä kesäkuun puolella. Yleiskäsityksen saamisen ja muuhun kuin haastatteluihin perustuvien havaintojen tekemisen kannalta oli tärkeää, että tutkija sai monessa eri paikassa mahdollisuuden seurata itse toimintaa ja keskustella osallistujien kanssa.

Lasten ja nuorten haastattelut asettivat haasteita. Ohjattuun liikuntaan osallistuvia lapsia ja nuoria oli suhteellisen helppo löytää itse toimintamuodoista ja ohjaajien kautta. Suurin osa osallistujista oli kuitenkin poikia, joten lasten ja nuorten haastatteluissa poikien ääni on hallitsevassa roolissa. Haastatteluissa keskeiseksi osoittautui luottamuksen saavuttaminen ja keskusteluyhteyden avaaminen - erityisesti tyttöjen kohdalla. Lapset jakoivat mielellään kokemuksiaan liikuntatoiminnasta ja muista tekemisistään, mutta niiden las-

ten, jotka eivät osallistuneet järjestettyyn liikuntaan, oli vaikeata kertoa vapaa-ajan vietostaan. Näiden haastattelujen informaatioarvo jäikin verrattain alhaiseksi. Lasten ja nuorten haastatteluja tehtiin pitkin kevättä; suurin osa keskittyi toukokuuhun. Aineiston analysointi aloitettiin kesän aikana ja raportointiin päästiin loppukesällä 2011.

KÄSITTEISTÄ

Sektoritutkimuksen kohderyhmään viitataan käsitteellä maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret. Vastavuoroisesti ja liian toiston välttämiseksi käytetään myös termiä monikulttuuriset lapset ja nuoret. Molemmilla tarkoitetaan niin itse maahan muuttaneita (ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajia) kuin Suomessa maahanmuuttajavanhemmille syntyneitä (toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisia) lapsia ja nuoria. Tähän ryhmään kuuluvat siis kaikki ulkomailla syntyneet ja maahan muuttaneet henkilöt, joiden äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame sekä henkilöt, jotka ovat syntyneet Suomessa, mutta joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet muualla (OPM 2007, 15).

Keskeistä on osallistuvatko lapset ja nuoret ohjattuun liikuntatoimintaan ja miten heidän osallistumistaan tällaisiin toimintoihin voitaisiin tukea. Ohjatun liikunnan määritelmä on lainattu Elina Stenvallin vieraskielisten lasten harrastamisen yhtäläisyyksiä ja eroja käsittelevästä artikkelista ja sillä tarkoitetaan jonkun muun aikatauluttamaa, tietyssä aikana tietyssä paikassa tapahtuvaa liikuntatoimintaa, jolla on selkeät alkamis- ja loppumisajat (Stenvall 2009, 91). Lasten ja nuorten vapaa-ajanviettoon kuuluu myös omaehtoista harrastamista ja puuhailua, mutta tässä työssä keskitytään ohjattuun toimintaan.

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET LAPSET JA NUORET LIKUNNAN KENTILLÄ

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET LAPSET JA NUORET SUOMESSA

Huomattava osa Suomeen viime vuosikymmeninä muuttaneista henkilöistä on alle 25-vuotiaita. Vuosina 1987–2005 kaikista Suomeen muuttaneista 22 % on ollut 0–14-vuotiaita, 68 % 15–44-vuotiaita ja 9 % yli 45-vuotiaita. Maahan tullessaan siis noin neljännes muuttajista on alaikäisiä lapsia. (Martikainen & Haikkola 2010, 23.) Maahanmuuttajaryhmät, joissa on eniten lapsia, ovat usein pakolaisia tai turvapaikanhakijoita, mikä johtuu perheenyhdistämispoliitikasta ja korkeammasta hedelmällisyydestä. Vuosina 1987–2005 alle 25-vuotiaista ulkomailla syntyneistä Suomeen muuttaneista henkilöistä suurin osa on tullut Ruotsista. Seuraavana ovat Somalia, Afganistan, Vietnam ja Irak (Martikainen & Haikkola 2010, 23–25). Vuonna 2009 Suomessa asui noin 70 000 alle 24-vuotiasta äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvaa lasta tai nuorta (Väestöntutkimuslaitos 2010).

Vieraskielisyyden perusteella on vaikea arvioida lasten ulkomaalaistaustaa varsinkin silloin, kun mukana on toisen polven maahanmuuttajia. Tähän ryhmään kuuluvat ne Suomessa syntyneet henkilöt, joiden molemmat (tai ainoa tiedossa oleva) vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Tiedot toisesta polvesta ovat suppeat ja tilastotieto osittain ristiriitaista. Martikainen ja Haikkola (2010, 29) arvioivat, että toisen sukupolven alle 25-vuotiaisiin maahanmuuttajiin kuului 41 937 henkeä vuonna 2007. Rapon (2011, 3) mukaan heitä olisi vuoden 2009 lopulla ollut arviolta 30 000 henkilöä. Karkeasti voidaan arvioida, että tällä hetkellä Suomessa on n. 30 000–40 000 toisen sukupolven maahanmuuttajaa. Toisen sukupolven joukko koostuu ensisijassa niiden maahanmuuttaneiden henkilöiden jälkeläisistä, jotka ovat muodostaneet perheitä keskenään. Näitä ovat erityisesti pakolais- ja turvapaikanhakijataustaiset, Intian niemimaalta muuttaneet ja kiinalaiset. Tässä joukossa on myös paljon venäläisiä, sillä heitä on Suomessa suhteellisen paljon. Vuosina 1990–2007 maahanmuuttajat ovat olleet ainakin toisena vanhempana keskimäärin 5000

synnytyksessä vuosittain, mikä vastaa kahdeksaa prosenttia kaikista synnytyksistä. Maahanmuutto onkin merkittävä väestötekijä Suomessa vaikka luvut kansainvälisessä vertailussa ovat varsin pieniä. (Martikainen & Haikkola 2010, 29–30.)

LIIKUNTA ON SUOSITTU VAPAA-AJAN HARRASTAMISEN MUOTO

Etnisistä tai kansallisista eroista huolimatta lapset ja nuoret antavat vapaa-ajalle erityisiä merkityksiä. Helena Helveen mukaan (2009, 250) lapset ja nuoret usein määrittelevät vapaa-aikansa sen perusteella mitä he harrastavat. Vapaa-aika merkitsee koulutyön ulkopuolelle jäävää aikaa ja tilaa, joka mielletään ennen kaikkea positiiviseksi. Vapaa-ajalta myös odotetaan paljon. (Määttä & Tolonen 2011, 5.) Vapaa-aika onkin erityisen tärkeä elämän osa-alue; se on harrastamisen, sosiaalisuuden ja sosialisointien alue, josta ulkopuoliseksi joutuminen voi pahimmillaan johtaa vahvoihin yksinäisyyden ja sivullisuuden tunteisiin (Harinen, Honkasalo, Souto & Suurpää 2009, 11). Vapaa-ajanvietot voivat kartuttaa sosiaalista pääomaa, joka kehittyy sosiaalisiksi voimavaraksi sosiaalisia siteitä ja verkostoja luomalla sekä aikuistumisprosessia tukemalla (Helve 2009, 253). Vapaa-aika merkitseekin nuorelle, oli hän sitten maahanmuuttaja tai ei, ennen kaikkea ystävyysuhteiden luomista ja ylläpitämistä, hauskanpitoa sekä joukkoon kuulumisen mahdollisuutta. Nuorille on tärkeää olla siellä missä ”tapahtuu” ja näin päästä osalliseksi paikallisia ryhmiä ja niiden verkostoja. (Harinen, Honkasalo, Souto & Suurpää 2009, 11.)

Liikunta on suosittu vapaa-ajan harrastusmuoto Suomessa; lähes kaikki (kanta)suomalaiset lapset ja nuoret harrastavat liikuntaa ainakin jossakin määrin (OKM 2011, 20–21). Myös maahanmuuttajataustaisten keskuudessa liikunta on suosittua (Stenvall 2009; Myrén 1999; Pyykkönen 2007; Lehtosaari 2010). Vaikka Harisen (2005) tutkimuksessa käy ilmi, että eri järjestötoiminnan muodoista urheiluseurat vetävät eniten kaikentaustaisia nuoria toimintaansa, suosii urheiluseuraharrastaminen kuitenkin suomalaista: suurin osa urheiluseuroissa liikkuvista nuorista on kantasuomalaisia, suomen kielen hyvin hallitsevia tai kaksoiskansalaisia (Harinen 2005, 51–53). Lehtosaaren (2010) maahanmuuttajien liikuntasuhdetta käsittelevän tutkimuksen haastatteluaineiston perusteella alle 26-vuotiaat maahanmuuttajat osallistuvat muita (maahanmuuttaja-)ikäryhmiä useammin kantasuomalaiseen urheiluseuratoimintaan. Lisäksi he ottavat muita ikäryhmiä aktiivisemmin osaa maahan-

muuttajien omien urheiluseurojen toimintaan (Lehtosaari 2010, 71–72).

Kimin (2009) mukaan maahanmuuttajataustaisten nuorten keskuudessa sosiaaliskulttuurisesti orientoituneet lajit ovat suosittumia kuin systemaattisesti harjoitellut urheilu- tai suoritusorientoituneet lajit. Sosiaaliskulttuurisilla tarkoitetaan lajeja, jotka puhuttelevat erityisesti monikulttuurisen taustan omaavia niiden ”nuorisokulttuurisen” tai ”maahanmuuttajakulttuurisen” luonteen vuoksi. Tämä pätee erityisesti vasta vähän aikaa Suomessa olleisiin maahanmuuttajapoikiin, joiden kulttuurinen etäisyys kantaväestöön voi olla suuri (Kim 2009, 163–164).

Liikunta on suosittu vapaa-ajan harrastamisen muoto niin kantasuomalaisista kuin maahanmuuttajienkin keskuudessa.

Tietoa ei ole siitä, kuinka paljon ja kuinka monet Suomessa asuvat maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret harrastavat liikuntaa joko ohjatusti esimerkiksi urheiluseuroissa tai omaehtoisesti. Naapurimaissamme Ruotsissa ja Norjassa tällaista tietoa on kerätty. Vuonna 2010 ilmestyneen raportin (Riksidrottsförbundet 2010) mukaan Ruotsissa 41 % maahanmuuttajataustaisista 13–20-vuotiaista nuorista osallistuu urheiluseurojen toimintaan. Kantaruotsalaisten vastaava osuus on hieman korkeampi eli 50 %. Kantaruotsalaista pojista 54 % ja maahanmuuttajataustaisista pojista 52 % liikkuu urheiluseuroissa. Maahanmuuttajataustaisista tytöistä vain 31 % ilmoittaa harrastavansa urheiluseuroissa, kun taas etnisten ruotsalaisten tyttöjen kohdalla luku on 47 %. Omaehtoista liikuntaa harrastavat sekä kantaruotsalaiset (77 %) että maahanmuuttajataustaiset (70 %) nuoret. (Riksidrottsförbundet 2010, 8, 12.)

Norjalaisista 13–19-vuotiaista maahanmuuttajataustaisista nuorista 24 % osallistui urheiluseuratoimintaan vuonna 2002, kun taas samanikäisten kantanorjalaisten vastaava osuus oli 41 % (Strandbu & Bakken 2007, 20). Vuonna 2006 oslolaisten 14–17-vuotiaista maahanmuuttajataustaisista nuorista 28

% oli mukana urheiluseuratoiminnassa, 23 % oli aikaisemmin ollut mutta sittemmin lopettanut, ja puolet ei koskaan ollut harrastanut urheiluseurassa (emt., 65). Tyttöjen ja poikien osallistumisen erot ovat huomattavat. 64 % tytöistä ei koskaan ole ollut mukana urheiluseuratoiminnassa kun vastaava määrä poikien kohdalla on 32 %. Samaa trendiä ilmentää se, että 42 % pojista ja 16 % tytöistä oli mukana urheiluseuratoiminnassa vuonna 2006 (emt.). Omatoimisesti liikuntaa harrasti 62 % maahanmuuttajataustaisista pojista ja 55 % tytöistä (emt., 72).

Selvitysten mukaan Ruotsissa ja Norjassa maahanmuuttajataustaisten nuorten osallistuminen urheiluseuratoimintaan on vähäisempää kuin kantaväestön nuorten. Erityisesti Norjassa urheiluseuratoiminta näyttääytyy kantaväestön harrastuksena. Maahanmuuttajataustaisten tyttöjen mukaan saaminen urheiluseuratoimintaan on ollut haastavaa.

LIIKUNTA JA SOPEUTUMINEN YHTEISKUNTAAN

Maahanmuuttajien liikuntaharrastuksia ja liikuntaan osallistumista Suomessa tutkineet Myrén (1999, 2003) sekä Zacheus ja Hakala (2010) näkevät liikunnan yhtenä kotoutumista edistävänä tekijänä. Myrénin mukaan liikuntaharrastus voi yhtäältä toimia välineenä maahanmuuttajan oman identiteetin määrittelyyn, ja toisaalta se voi mahdollistaa kantaväestön määrittelemään maahanmuuttajien identiteettiä niin liikuntaharrastuksen kuin ulkomaalaisuudenkin kautta. Liikunnan avulla voidaan siis päästä eroon ”me ja muut”-ajattelusta (Myrén 1999, 33–34; Myrén 2003, 22). Liikunta voi lisäksi toimia kohtaamisten kenttänä, jossa eri kulttuurit kommunikoivat ja jonka kautta yksilöt löytävät väyliä uuteen yhteiskuntaan (Myrén 1999, 34, 116; Zacheus & Hakala 2010, 432). Liikuntaan osallistuminen integroi maahanmuuttajia, koska ryhmässä toimimisen kautta on mahdollista oppia paitsi liikunnassa myös muualla yhteiskunnassa vallitsevia sääntöjä (Myrén 2003, 108). Zacheuksen ja Hakalan (2010, 432, 442) mukaan liikunnalla on merkitystä maahanmuuttajien kotoutumiselle suomen kielen ja yhteiskunnan toimintatapojen oppimisen, sosiaalisen verkoston laajentamisen, itsetunnon kohottamisen ja yhteisön hyvinvoinnin kannalta.

Doherty ja Taylor (2007) toteavat tutkimuksessaan Kanadasta, että liikunnalla voi olla suuri potentiaali yksilön sopeutumisessa yhteiskuntaan. Liikunta voi tukea integraatiota vahvistamalla yksilön psykososiaalista ja fyysistä hy-

vinvointia sekä mahdollistamalla esimerkiksi kielen ja kulttuurin opettelua (Doherty & Taylor 2007, 38).

Liikunnan avulla maahanmuuttajanuorten on myös mahdollista kokea kuulumisen tunnetta sekä kartuttaa sosiaalista pääomaa luomalla ystävyys-suhteita ja verkostoja, jotka puolestaan voivat auttaa kotoutumisessa ja sopeutumisessa (Walseth 2008, 12–14). Joillekin liikuntaharrastus voi lisäksi toimia vapauttavana pakopaikkana muilta velvollisuuksilta kuten kotityöt, vanhempien odotukset ja koulutyö (Walseth 2006, 456). Liikunnan kentät ovat myös itsetunnon ja identiteetin rakentamisen paikkoja (emt., 457–458). Olliffin (2008, 54) tutkimuksessa Australiaan muuttaneet 13–21-vuotiaat pakolaistaustaiset nuoret antoivat seuraavia syitä liikuntaharrastuksen aloittamiseen: uusien taitojen oppiminen, ystävien saaminen, ohjaajalta saatava tuki muuhun kuin liikuntaan liittyvissä asioissa, kunnon kohotus ja terveys, omaan yhteisöön kuuluvien kanssa hengailu, kielen oppiminen ja oman uran edistäminen.

Liikuntatoiminta koetaan lisäksi matalan kynnyksen toimintana - varsinkin jos on hyvä lajissaan - vaikka enemmistön kieli ei vielä sujuisikaan. Maahanmuuttajataustaisesta henkilöstä voikin vähitellen tulla osa ”meitä” juuri liikunnan yhteistoimintaa korostavan, periaatteessa rasisminvastaisuuden ja kulttuurieroja ylittävän, luonteen vuoksi (Kim 2009, 164–165).

MISSÄ MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET LAPSET JA NUORET LIIKKUVAT?

Tässä osassa tarkastellaan 19:ää liikuntaharrastuksia tarjoavaa tahoja, joiden toimintaan osallistuu huomattava määrä maahanmuuttajataustaisia lapsia ja/tai nuoria. Suurin osa näistä järjestää liikuntaa eri-ikäisille, vain muutamalla on kohderyhmänä joko yksinomaan lapset tai nuoret. Nämä on jaoteltu toimintamuodon mukaan neljään kategoriaan; urheiluseurat (7 kpl), liikuntatoimet (3 kpl), yhdistykset (3 kpl) sekä nuoriso- ja sosiaalityö (6 kpl). Tahot on lisäksi erikseen ryhmitelty sen mukaan, onko niiden toiminta suunniteltu ja kohdennettu maahanmuuttajataustaisille ja minkälainen rooli liikunnalla on toiminnassa.

SPORT+ VAI +SPORT?

Fred Coulterin (2007) mukaan liikuntatoiminnalla voi olla useita sosiaalisia vaikutuksia, mikä tekee siitä hyvän välineen kehitys-, sosiaali- ja yhteiskuntatyöhön niin globaalisti kuin paikallisestikin. Liikunta voi edistää fyysistä ja henkistä terveyttä, lisätä yksilöiden oppimiskykyä, murtaa sosiaalisia raja-aitoja, opettaa erilaisuuden kunnioittamista sekä tarjota pohjan kumppanuuksille. Coulter muistuttaa kuitenkin, että liikunnan oletetuista sosiaalisista vaikutuksista on varsin vähän luotettavaa tutkimustietoa ja usko sen vaikuttavuuteen perustuu lähinnä olettamuksille sekä tulkinnoille. Kehityksen ja sosiaalityön välineenä liikunta voidaan Coulterin mukaan jakaa kahteen ryhmään: sport+ ja +sport. (Coulter 2007, 70–71.)

Sport+ viittaa sellaisiin toimintamuotoihin, joissa itse liikunta tai urheilu on keskiössä. Painopiste on selkeästi liikunnallisten taitojen ja osallistumismäärien lisäämisessä. Tämän kategorian liikunnalliselle toiminnalle voidaan lisäksi asettaa monia erilaisia välillisiä ja sosiaalisia tavoitteita tietoisesti. Liikuntaa voidaan toisin sanoen käyttää välineenä muiden tavoitteiden saavuttamiseksi siihen kuuluvien ominaispiirteiden ja siihen saumattomasti istuvien muiden toimintatapojen sekä arvojen, kuten esimerkiksi reilun pelin sääntöjen, kautta.

+sport puolestaan kuvaa sellaisia toimintoja, joissa liikunnan ja urheilun väli-neellinen arvo on viety pidemmälle. Näissä tapauksissa toiminnan lähtökohdat sekä tavoitteet ovat ei-liikunnallisia ja liikunta on valittu yhdeksi keinoksi (muiden rinnalla). Näille toimintamuodoille voi jopa olla samantekevää edistetäänkö liikunnallisia tavoitteita vai ei – liikunta on osa kehitystä kun pyritään esimerkiksi sosiaaliseen tai käytökselliseen muutokseen. Esimerkkinä tästä voidaan mainita monikulttuurinen toimintakeskus, jonka tavoitteena on kotoutumisen tukeminen, ja jonka ohjelmatarjonnassa liikunta on yhtenä osana.

Sport+//sport-jaottelu on tarkoitettu suuntaa-antavaksi, karheahkoksi ohje-nuoraksi liikuntatoiminnan tarkasteluun. Jotkut aineistossa esiintyvät toimijat ja toimintamuodot voisivat kuulua molempiin ryhmiin. Usein on kuitenkin suhteellisen helppo päätellä kuinka keskeinen ja olennainen liikunnan rooli on. Onko se korvaamaton osa toimintaa vai voiko sen vaihtaa esimerkiksi huilunsoittoon?

URHEILUSEURAT

Urheiluseurat muodostavat tämän tutkimuksen määrällisesti suurimman ryhmän. Näitä seuroja on mukana aineistossa seitsemän. Kaikilla seitsemällä seuralla on selkeitä sport+-ominaisuuksia, mikä ei liene yllättävää, kun on kyseessä nimenomaan urheiluseurat. Maahanmuuttajataustaisille kohdennetuilla seuroilla on kuitenkin useita toimintaan sisäänrakennettuja sosiaalisia tavoitteita, jolloin ne selkeästi lähestyvät +sport-suuntaa.

Kohdennettu maahanmuuttajataustaisille

Sport+

Kolmen urheiluseuran toiminnassa on niin suunnittelu- kuin toteutusvaihees-sakin otettu huomioon maahanmuuttajataustaiset ja heidän erityispiirteensä. Jokainen näistä seuroista painottaa toimintansa olevan avointa kaikille, mutta kohdentaa sitä erityistoimenpiteiden avulla maahanmuuttajataustaisille. Jokainen seura on perustettu maahanmuuttajien aloitteesta ja jokaisella on maahanmuuttajataustaisia ohjaajia ja/tai koordinaattoreita, jonka vuoksi ne profiloituvat ns. ”maahanmuuttaja-” tai ”monikulttuurisiksi” urheiluseuroiksi. Seura A:n toiminta on tarkoitettu teini-ikäisille ja nuorille aikuisille, seura

B:n kaikenikäisille lapsille ja nuorille noin 4-vuotiaista täysi-ikäisiin, ja seura C keskittyy lähes täydellisesti kouluikäisiin. Lajikirjoltaan nämä seurat eroavat; yksi on lentopalloseura, toinen jalkapallo-, uinti- ja sähly-seura, ja seura C:llä on jalkapallon lisäksi muitakin lajeja.

Kaikkien näiden seurojen toiminta on lähtenyt maahanmuuttajien omasta tarpeesta saada yhteisönsä lapsille ja nuorille sopivaa liikuntatoimintaa. Näitä seuroja leimaakin tietynlainen kokonaisvaltaisuus ja maahanmuuttajalähtöisyys; toiminnasta esimerkiksi tiedotetaan maahanmuuttajien omien verkostojen kautta, ja jokainen seura järjestää paljon sosiaalista oheistoimintaa. Suurin osa harrastajista on maahanmuuttajataustaisia; yhdessä seurassa ei ole ollenkaan kantasuomalaisia, kahdessa muussa on jonkin verran.

Sosiaalisuus kuvaa näitä seuroja hyvin, ja ne pyrkivät tukemaan yksilöiden kotoutumisprosesseja. Tässä mielessä ne ottavat selkeän askeleen +sport-suuntaan, jolloin toiminnalla on liikunnallisten tavoitteiden lisäksi sosiaalisia tavoitteita. Seuroista kaksi kuvaili toimintaansa matalan kynnyksen harrasteliikuntaseuroiksi, joissa liikunnan ilo, yhdessä tekeminen ja sosiaalisuus on tärkeämpää kuin liikunnallinen kehittyminen. Oman kulttuurin liikuntamentaliteettia painottava seura puolestaan pyrkii aktiivisesti liikunnalliseen tuloksellisuuteen ja valmentavaan otteeseen. Teini-ikäisille suunnatun seuran ohjaaja puhuu ”pienestä perheestä” ja seura B:n haastateltavat kertovat miten lasten liikuntaharrastuksen ohessa myös vanhemmat saavat tukea niin toisiltaan kuin seuran vapaaehtoisilta työntekijöiltä. Seura C:ssä pidetään tärkeänä yhteisiä illanviettoja paikallisella nuorisotalolla, jossa seuran eri-ikäiset lapset saavat pitää hauskaa ja tutustua toisiinsa yli kielirajojen. Osallistujien lähtökulttuurit otetaan huomioon esimerkiksi siten, että tarpeen vaatiessa on muodostettu omia tyttöjen ryhmiä. Maahanmuuttajataustainen ohjaaja voi käyttää muitakin kieliä kuin suomea. Yhdessä seurassa sisäänrakennettu tavoite on oman kielen ja kulttuurin säilyttäminen sekä omankielinen valmennus. Kahdessa seurassa omia maahanmuuttajataustaisia pelaajia tuetaan siirtymään kantasuomalaisiin urheiluseuroihin sitä mukaa kun halukkuutta ja lahjakkuutta ilmenee ja seuran omat resurssit eivät enää riitä.

Ei kohdennusta

Sport+

Tähän ryhmään kuuluu neljä urheiluseuraa. Yhteistä näille seuroille on se, että niissä ei ole tehty erityistoimenpiteitä maahanmuuttajataustaisen kohderyhmän tavoittamiseksi. Toimintaa markkinoidaan kaikille lapsille ja nuorille. Seurat ovat jonkin verran muuttaneet toimintamallejaan ja toimintakulttuuriin maahanmuuttajataustaisten mukaantulon johdosta. Esimerkiksi tiedotusta on kohdennettu tälle väestöosalle. Samalla toimintaa on muokattu siten, että se mahdollistaa uusien kohderyhmien mukanaolon. Maahanmuuttajataustaisten osallistujien määrät näissä seuroissa liikkuvat toimintamuodoista riippuen n. 20–90 prosentissa.

Maahanmuuttajataustaiset ovat tulleet mukaan näihin seuroihin lähinnä pienten maksujen, matalan kynnyksen ja sijainnin vuoksi. Seurat toimivat sellaisilla alueilla, joihin viime vuosina ja vuosikymmeninä on muuttanut paljon maahanmuuttajia. Kehitys näissä seuroissa heijastelee toisin sanoen näiden asuinalueiden yleistä väestönkehitystä. Erityisiä toimenpiteitä ovat olleet esimerkiksi aikataulujen sovittaminen ja uskonnollisten (kristillisten) elementtien poistaminen, havainnollistava ohjaus (sanojen sijasta käytetään ruumiillista viestintää), tyttöjen omien ryhmien perustaminen, sekä vähävaraisempien lasten osallistumisen mahdollistaminen taloudellisesti tukemalla.

Tiedotuskanaviksi näiden seurojen edustajat mainitsevat koulut ja maahanmuuttajayhdistykset. Yksi näistä seuroista on selkeästi liikkunut kokonaisvaltaisemman nuorisotyön suuntaan. Kaikille halukkaille on mahdollistettu osallistuminen mm. hankkimalla varusteita ja perustamalla stipendirahasto. Nuorisokahvilan perustaminen on tavoitteena lähitulevaisuudessa. Tämä seura onkin selkeästi ottanut askeleen +sport-suuntaan.

Liikuntakerhojen ja joukkuevoiminnan lisäksi nämä seurat järjestävät erilaista perheliikuntaa sekä liikuntakouluja kesällä. Seurojen yleisimpiä lajeja ovat jalkapallo, tennis, sulkapallo, pesäpallo ja liikunnalliset leikit (erilaisten oheistoimintojen, kuten kerhojen vuoksi lajikirjo on laajempaa). Eniten maahanmuuttajataustaisia osallistujia on saavuttanut urheiluseuran yhdessä kaupungin liikuntatoimen kanssa järjestämät liikunnalliset iltapäiväkerhot. Kerhot ovat maksuttomia. Parhaiten tavoittavat urheiluseurojen matalan kyn-

nyksen toiminnat, joihin hakeutuminen ei vaadi erityistaitoja tai toimenpiteitä. Vähiten maahanmuuttajataustaisia osallistujia on urheiluseurojen perinteisessä ydintoiminnassa eli joukkue toiminnassa. Urheiluseurojen perinteisestä ytimeistä poikkeavat toimintamuodot (kuten edellä mainitut liikuntakerhot) ovat myös joissain tapauksissa olleet väyliä joukkueisiin ja muuhun ikäluokkatoimintaan.

Aivan ongelmitta eivät seurat ole selvinneet niiden osallistujapohjan muutoksesta ja maahanmuuttajataustaisten jäsenten mukaan tulosta. Suurimpia haasteita ovat olleet kieliongelmat, jolloin ohjaamisessa on jouduttu käyttämään luovia ratkaisuja ja nonverbaalista viestintää. Päänvaivaa on aiheuttanut myös vanhempien mukaan saaminen, sillä urheiluseurojen toiminta perustuu perinteisesti vanhempien vapaaehtoisuuteen. Perussääntöjen selittäminen maahanmuuttajavanhemmille, ja joissain tapauksissa lapsille itselleen, on ollut haastavaa kieliongelmiensa vuoksi. Pienempiä ongelmia ovat aiheuttaneet kitkat yhteistyössä maahanmuuttajajärjestöjen kanssa sekä kantaväestön satunnaiset rasistiset asenteet ja tunteenpurkaukset.

LIIKUNTATOIMET

Liikuntatoimia on tässä selvityksessä kolme kappaletta, ja ne kaikki sijaitsevat Suomen suurissa kaupungeissa, joissa maahanmuuttajien osuus on muuta maata korkeampi. Suurin osa liikuntatoimien tarjoamista palveluista ei ole kohdennettu millekään väestönosalle erikseen, vaan toiminnassa on pyritty integrointiin. Maahanmuuttajataustaisten palvelunkäyttäjien lisääntyminen on kuitenkin johtanut muutoksiin. Tyttöjen ja naisten omat uintivuorot ovat tästä esimerkkinä.

Kohdennettu maahanmuuttajataustaisille

Sport+

Tähän ryhmään voi sijoittaa ainoastaan yhden toimintamuodon eli maahanmuuttajatyttöjen ja -naisten uintivuoron, jota yksi liikuntatoimi tarjoaa. Se on ainoa maahanmuuttajataustaisille kohdennettu palvelu. Vuoro on jokaviikkoinen, muutaman tunnin pituinen ja se pidetään kaupungin pienessä uimahallissa, jota valvoo liikuntatoimen työntekijä. Maahanmuuttajataustaisten omalle vuorolle on ollut paljon kysyntää, sillä varsinkin muslimitaustaisten tyttö-

jen ja naisten on uskonnollisten ja kulttuurillisten syiden vuoksi ollut vaikea päästä uimaan. Pieni ja syrjäinen uimahalli on sopinut toimintaan hyvin, sillä se on ollut helppo sulkea ulkopuolisilta ja altaille on näköesteitä. Vuoro on hallin virallisten aukioloaikojen ulkopuolella ja sisälle pääsevät vuoron aikana ainoastaan maahanmuuttajataustaiset tytöt ja naiset.

Uintivuoro on ollut suosittu, ja suurin asiakasryhmä on kymmenen ikävuo-
den molemmin puolin olevat maahanmuuttajataustaiset tytöt. Koululaiset saavat käydä vuorolla ilmaiseksi viisi kertaa lukukaudessa. Uskonto- ja kulttuuritaustansa vuoksi he eivät välttämättä pysty ottamaan osaa koulun uimaopetukseen. Toiminnasta tiedotetaan liikuntatoimen omien kanavien lisäksi koulujen kautta. Sana tyttöjen ja naisten omasta vuorosta on lisäksi levinnyt uimareiden keskuudessa jopa niin, että vuorolle tullaan kauempaakin.

Vakavaa pohdintaa on aiheuttanut uimahallin sääntöjen selittäminen niihin tottumattomalle asiakaskunnalle. Lisäksi väärinkäsitykset ja kommunikatio-ongelmat uimareiden kanssa ovat aiheuttaneet ongelmia. Kantäväestön satunnaiset negatiiviset asenteet ”muslimiuintia” kohtaan ovat antaneet lisähaastetta. Uinnin valvominen vuorolla, jolla ”tapahtuu paljon enemmän kun normaalilla vuorolla” tuli haastattelussa mainituksi. Toisaalta liikuntatoimesta raportoidaan, että osa tyttöjen ja naisten uimavuorolla käynneistä vakiouimareista on siirtynyt tavallisille uintivuoroille. Tyttöjen ja naisten oma vuoro on rohkaissut uimareita siirtymään valtavirran toimintaan.

Ei kohdennusta

Sport+

Kaksi liikuntatoimea järjestää kaikille lapsille ja nuorille avoimia erilaisia matalan kynnyksen toimintamuotoja, joihin maahanmuuttajataustaiset ottavat ahkerasti osaa. Suosituimpia toimintamuotoja molemmissa kaupungeissa ovat olleet joko ala- tai yläkoululaisille suunnatut liikunnalliset iltapäiväkerhot, jotka ovat joko kokonaan maksuttomia tai huomattavan edullisia. Näiden kerhojen ideana on tutustuttaa ja aktivoida sellaiset lapset liikunnan pariin, jotka eivät muuten sitä harrasta.

Kerhoissa pääsee kokeilemaan monipuolisesti eri lajeja ja ne on toteutettu yhteistyössä paikallisten urheiluseurojen kanssa. Urheiluseurojen päätoimiset

ammattilaisohjaajat vetävät kerhot. Tärkeäksi on koettu se, että ohjaaja on aina kussakin kerhossa sama, jolloin lasten luottamus ohjaajaan on syntynyt ja toimintaan sitoutuminen on tapahtunut helpommin. Monella ohjaajalla on lisäksi kokemusta monikulttuuristen ryhmien ohjaamisesta heidän omissa seuroissaan. Toiminta tapahtuu koulujen tiloissa, lähellä kouluja tai muuten tutussa paikassa, jonne on helppo tulla. Kerho alkaa pääsääntöisesti heti koulun jälkeen. Maahanmuuttajataustaisten lukumääristä näissä kerhoissa ei ole olemassa luotettavaa tietoa, karkeat arviot ovat 40–90 %. Kerhot ovat olleet todella suosittuja erityisesti maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten keskuudessa. Jotkut maahanmuuttajataustaiset lapset ovat siirtyneet harrastamaan liikuntakerhoista urheiluseuroihin.

Lasten tarpeet ja lähtötasot vaihtelevat suuresti. Osa on täysin tottumaton ryhmässä toimimiseen ja osan kielellinen osaaminen on heikkoa. Erään haastateltavan mukaan joissain ryhmissä oli käynyt jopa niin, että maahanmuuttajataustaiset lapset olivat enemmistönä ja ilmeisesti tästä syystä kantasuomalaiset lapset olivat kaikonneet. Haasteista huolimatta tämä toimintamuoto on kokonaisuudessaan koettu menestyksekkääksi ja hyvin lapsia tavoittavaksi. Lisäksi liikuntatoimien sekä urheiluseurojen yhteistyö on sujunut hyvin.

YHDISTYKSET

Yhdistyksiä on edustettuna kaksi ja säätiöitä yksi. Selvyyden vuoksi näitä toimijoita kutsutaan yhdistyksiksi. Tähän ryhmään kuuluvat tahot ovat ottaneet toiminnassaan huomioon maahanmuuttajataustaiset henkilöt, ja toiminta on suunniteltu ja kohdennettu nimenomaisesti tälle ryhmälle. Kaksi tähän ryhmään kuuluvista yhdistyksistä on ns. maahanmuuttajayhdistyksiä. Maahanmuuttajataustaiset ovat perustaneet ne, ja niiden jäsenkunta sekä hallinto koostuvat maahanmuuttajataustaisista. Yhdistysten toiminnan tavoitteet keskittyvät maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten voimaannuttamiseen, elämänhallinnan vahvistamiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Yksi näistä yhdistyksistä on kuitenkin muita selkeämmin keskittynyt liikuntaan ja sen edistämiseen, ja sen vuoksi on perusteltua sijoittaa se sport+-kategoriaan.

Kohdennettu maahanmuuttajataustaisille

Sport+

Tähän ryhmään kuuluvan yhdistyksen toiminnan tavoitteena on nuorten elämänhallinnan ja sosiaalisten kykyjen vahvistaminen sekä vuorovaikutus erikielisten lasten ja nuorten välillä liikunnan avulla. Vaikka toiminnan tarkoituksena on sosiaalisen kasvun tukeminen, on liikunta ja liikunnallisten taitojen edistäminen kuitenkin keskiössä.

Yhdistyksen viikoittaiset koripallokerhot viidellä eri alakoululla on suunnattu ennen kaikkea maahanmuuttajataustaisille ja muille harrastustoiminnasta syrjäytymisvaarassa oleville lapsille, joilla ei ole mahdollisuutta harrastaa muualla. Toiminta on maksutonta ja keskittyy ison kaupungin monikulttuurisiin kouluihin. Kerho kokoontuu koulun liikuntasalissa koulun päätyttyä, mikä helpottaa osallistumista. Vuorovaikutuksen edistämisen vuoksi ryhmät pyritään muodostamaan niin, että niissä olisi sekä suomalaisia että maahanmuuttajataustaisia lapsia.

Tällä hetkellä maahanmuuttajataustaisia on kuitenkin huomattavasti enemmän, noin 80 % osallistujista. Suunnittelussa on otettu huomioon kohderyhmän kiinnostuksen kohteet esimerkiksi lajivalintojen suhteen ja toimintaa toteutetaan osallistujien ehdoilla ja heidän kulttuuritaustansa huomioiden. Tietyillä kouluilla on uskonnollisista ja kulttuurillisista syistä omat ryhmät tytöille ja pojille. Yhdistyksen edustaja näkee erillisryhmät näissä tapauksissa suoranaista ennakkoehtona toiminnan onnistumiselle. Muissa ryhmissä on sekä tyttöjä että poikia. Ryhmien perustamisessa on huomioitu kyseisen koulun toimintakulttuuri sekä lasten tarpeet ja taustat rehtorien ja opettajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella. Muutenkin toimintaa on toteutettu tiiviissä yhteistyössä koulujen kanssa tiedotuksen ja ongelmanratkaisun osalta. Kerhotoimintaa kuvaa rentous ja joustavuus: hauskanpito ja kaikkien osallistujien viihtyvyys on tärkeää järjestäjille. Ohjaajien ja osallistujien suhteet ovat tiiviit, sillä tietyt ryhmät ovat toimineet lähes samalla kokoonpanolla jo muutaman vuoden ajan. Yhdistyksessä on yksi maahanmuuttajataustainen, englanninkielinen ohjaaja ja yksi uskonnoltaan muslimi ohjaaja. Tämän on koettu helpottavan luottamuksen rakentamista ja samaistumista osallistujien ja ohjaajien välillä. Lähtökohtana suunnitellaan uusia kerhoja sekä monipuolista oheistoimintaa, kuten kulttuurijuhlia ja turnauksia. Erilainen oheis-

toiminta on yhdistyksessä koettu vuorovaikutuksen edistäjäksi eritaustaisten lasten välillä ja siihen halutaan panostaa.

+sport

Tähän ryhmään kuuluu kaksi niin sanottua maahanmuuttajayhdistystä, joiden monipuolisen toiminnan yhtenä osana on liikunta. Yhdistysten tavoitteina ovat oman kielen ja kulttuurin säilyttäminen, nuorten syrjäytymisen ja radikalisoitumisen estäminen sekä oman kielellisen yhteisön kotouttaminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Liikunta on yksi väline, jonka avulla näitä tavoitteita pyritään saavuttamaan. Yhdistyksen liikuntatoiminta on lähtenyt liikkeelle aidosta tarpeesta luoda alueen (maahanmuuttajataustaisille) nuorille vaihtoehtoja, rakentavaa toimintaa. Tämä erityisesti sen jälkeen kun nuoret olivat häiriköineet paikallisessa kirjastossa. Toinen yhdistys puolestaan tekee katutyötä ja käyttää liikuntaa välineenä saadakseen maahanmuuttajataustaiset nuoret pois kaduilta maleksimasta. Liikunnan on koettu toimivan hyvänä työkaluna sosiaalisten taitojen ja elämänhallinnan edistämisessä, yksilöiden kasvun tukemisessa sekä oman identiteetin löytämisessä.

Yhdistysten jokaviikkoinen liikunnallinen toiminta koostuu liikuntakerhoista sekä toisen yhdistyksen kohdalla joukkuetoiminnasta. Lajeja ovat jalkapallo, uinti, sähly ja yleisurheilu. Liikuntatoiminta tapahtuu kouluissa ja muissa kaupungilta vuokratuissa tiloissa sekä uinnin osalta yksityisessä uimahallissa. Molemmat järjestävät lisäksi muutakin kuin liikuntatoimintaa, esim. omaan kulttuuriin liittyviä juhlia, naisten omia ryhmiä, leirejä, turnauksia ja ne tekevät myös kehitysyhteistyötä. Kertaluonteiset tapahtumat liittyvät useasti oman kulttuurin ja uskonnon juhliin ja erityispiirteisiin. Toisaalta osaan tapahtumista, kuten turnauksiin, kutsutaan myös kantasuomalaisia. Yhdistysten kaikki ohjaajat ovat maahanmuuttajataustaisia, ja jäsen- sekä osallistujakantaan kuuluu suurimmalta osalta samaan etniseen ryhmään kuuluvia lapsia, nuoria sekä aikuisia. Tiedottaminen yhteisellä äidinkielellä onkin sujunut vaivattomasti ja yhteydet taustayhteisöihin ovat tiiviit. Yhdistykset ovat välttyneet monilta sellaisilta ongelmilta, joihin useat kantasuomalaiset toimijat ovat törmänneet, kuten kieli- ja kulttuurimuuriin vanhempien ja toiminnan järjestäjien välillä. Yhdistysten edustajien mukaan on tärkeää, että lasten omaa alkuperäistä kulttuurista identiteettiä ylläpidetään, mutta kuitenkin niin että he kokevat olevansa kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa.

Nämä yhdistykset ovat kunnostautuneet erityisesti laajapohjaisen yhteistyön saralla. Vaikka niiden liikunta- ja muu toiminta on kohdennettu maahanmuuttajataustaisille, ne pyrkivät siirtämään lapset kantasuomalaisiin urheiluseuroihin. Toinen yhdistyksistä tekee jatkuvasti yhteistyötä vastaanottavien kantasuomalaisten seurojen kanssa. Kyseinen yhdistys myös järjestää kaikille avoimia, jokavuotisia monikulttuurisia liikuntatapahtumia paikkakunnan muiden urheiluseurojen kanssa. Toinen yhdistys puolestaan ylläpitää tiiviitä suhteita omaan yhteisöönsä, mikä varmistaa että heidän toimintansa on kulttuurisesti ja uskonnollisesti soveltuva, ja sillä on taustayhteisön hyväksyntä.

NUORISO- JA SOSIAALITYÖ

Tähän kirjajaan ryhmään kuuluu kuusi hyvin erilaista tahoja ja toimintamallia. Moninaisuudesta kertoo se, että mukana on niin nuorisotaloja, sosiaalityön ohjelmia ja toimintamalleja kuin ELY-keskuksen rahoittama liikunnallinen hankekin. Kaikki nämä tahot joko tekevät sosiaali- ja/tai nuorisotyötä tai ovat hallinnollisesti linkittyneitä siihen. Vain osa toimintamalleista on kohdistettu maahanmuuttajataustaisille.

Kohdennettu maahanmuuttajataustaisille

+sport

Tämän ryhmän kahden toimintamallin yhteinen nimittäjä on ”poikatyö”. Nämä tahot keskittyvät maahanmuuttajataustaisiin, lähinnä teini-ikäisiin poikiin ja heidän kasvunsa kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Yhteinen tekijä on myös jalkapallo. Liikunnan ja erityisesti jalkapallon kautta näille nuorille pojille pyritään antamaan mielekästä tekemistä ja eväitä elämään. Molemmat sijaitsevat suuressa kaupungissa. Toisessa on mukana ainoastaan turvapaikanhakija- ja pakolaistaustaisia poikia, kun taas toisessa on niin kantasuomalaisia kuin maahanmuuttajataustaisiakin poikia. Pojat valikoituvat toimintaan maahanmuuttajuuden kautta.

Toisessa tapauksessa maahanmuuttajataustaiset pojat ovat yksi syrjäytymisvaarassa oleva ryhmä muiden joukossa. Jalkapallotoiminta on säännöllistä ja se toimii kasvatus- ja kotoutumistyön välineenä, ei itsetarkoituksellisena päämääränä. Liikunnalliset kasvatusmallit ovat lähtökohtana toiminnassa, ja

Jalkapallo on useille maahanmuuttajataustaisille pojille tuttu laji.

ka. Toimintaan liittyy liikuntaharrastusten lisäksi muun vapaa-ajan vieton ja koulutyön yhdistämistä. Sen sijaan toisessa mallissa pojat voivat ottaa osaa toimintaan omien tarpeidensa ja kiinnostuksensa mukaan.

Pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisten poikien ryhmässä on turvapaikanhakijataustainen ohjaaja, mikä on koettu tärkeäksi ja luottamusta lisääväksi tekijäksi. Tähän ryhmään pojat ohjautuvat kavereiden ja koulusta tai sosiaaliviranomaisilta saatavan tiedon välityksellä.

Kantasuomalaisen ja maahanmuuttajataustaisten ryhmässä kantasuomalainen ohjaaja taas pysyy samana alusta lähtien. Sosiaaliviraston työntekijät valikoivat pojat ryhmään tuen tarpeen perusteella.

Poikien kanssa työskentelyn haasteiksi mainittiin sääntöjen noudattaminen, kieli- ja kommunikointiongelmien sekä erilaiset aikakäsitykset. Tämä koskee lähinnä uusia poikia. Vahva toimintakulttuuri ja sen sisäistäminen ovat vähentäneet näitä ongelmia huomattavasti.

Sport+

Koulun jalkapallokerho ja koko perheen hiihtokoulu edustavat tätä toimintamallia. Molemmat toimivat pienillä paikkakunnilla. Hiihtokoulu oli käynnissä hankemuotoisesti talvella 2011. Hiihtokoulutoiminta oli avoinna kaikille

lisäksi jalkapallo on pojille tuttu laji. Ohjaajat uskovat sen niin psyykkistä kuin fyysistäkin terveyttä edistäviin ominaisuuksiin ja luottavat toiminnalliseen kasvatukseen.

Toisessa mallissa pojat tulevat mukaan nuorina, ja heitä tuetaan kokonaisvaltaisesti täysi-ikäisyyteen saakka.

paikkakuntalaisille, mutta se oli kohdennettu erityisesti maahanmuuttajataustaisille perheille. Jalkapallokerho oli alun perin tarkoitettu sekä kantasuomalaisille että maahanmuuttajataustaisille turvapaikanhakijajopille, mutta toiminta on myöhemmin muotoutunut maahanmuuttajapoikien omaksi jalkapallojoukkueeksi. Jalkapallokerhon toiminnan ideana on tarjota turvapaikanhakijajopille mielenkiintoista vapaa-ajan tekemistä sekä lisätä vuorovaikutusta heidän ja samanikäisten kantasuomalaisten poikien kanssa. Hiihtokoulun toiminta taas liittyy liikunnallisiin tavoitteisiin. ELY-keskuksen tuella haluttiin antaa maahanmuuttajataustaisille mahdollisuus kokeilla perinteistä suomalaista hiihtoa.

Hiihtokoulussa maahanmuuttajataustaiset perheet saivat ilmaiseksi opetella hiihdon alkeita. Osanottajille oli järjestetty maksuton kuljetus hiihtokeskukseen ja suksia he saivat lainata ilmaiseksi kunnan suksipankista. Toiminta oli todella suosittua, varsinkin lasten keskuudessa. Ohjaajan mukaan he osasivat jo hiihtää, jotkut taitavastikin. Mukana oli kaikenikäisiä ja -kielisiä lapsia ja heidän vanhempiaan. Toiminnasta oli tiedotettu näille perheille suoraan kotiin sosiaalitoimiston välityksellä ja osanotto ylitti järjestäjien odotukset. Toiminnan tavoitteena ei ollut niinkään hiihtämisen oppiminen, vaan paremminkin rento yhdessäolo ja tutustuminen perisuomalaiseen talvilajiin.

Koulun maksuton jalkapallokerhotoiminta käynnistyi tarpeesta lisätä vuorovaikutusta paikallisten kantasuomalaisten yläkouluikäisten poikien ja samanikäisten vastaanottokeskuksessa asuvien maahanmuuttajapoikien välillä. Jalkapallo toimi yhteisenä nimittäjänä näiden muuten hyvin erilaisista taustoista tulevien poikien välillä. Kerhotoimintaa on suunniteltu ja toteutettu siten, että maahanmuuttajapoikien on helppo osallistua. Kantasuomalaiset pelaajat valittiin haastattelujen perusteella, ja asenteet painoivat enemmän valinnoissa kuin pelitaidot.

Ohjauksessa käytetään paljon nonverbaalista viestintää ja keskitytään jalkapallon sääntöjen opettamiseen ja isolla kentällä pelaamiseen. Tekniikaltaan osallistujat ovat taitavia. Kerhoa vetää koulun liikunnanopettaja. Tutun ohjaajan johdolla luottamuksen luominen ja poikien sitouttaminen toimintaan on ollut helpompaa. Jalkapalloharjoitukset pidetään viikoittain koulun jälkeen koulurakennuksen läheisellä kentällä tai hallilla, mikä helpottaa kauempaa vastaanottokeskuksesta tulevien poikien osallistumista. Lisäksi järjestetään turnauksia ja kilpailuja.

Sittemmin kerhotoimintaan ovat jääneet vain maahanmuuttajapojat. Toiminnan katkeaminen kesäkaudeksi, ohjaajan vaihtuminen sekä kantaväestön soraäänit johtivat siihen, että kantasuomalaiset pojat jäivät pois. Tämä on ollut toiminnan suurin vaikeus ja muuttanut sen luonnetta, joskin yrityksiä muodostaa ”sekajoukkue” yhä elvytetään. Vastaanottokeskuksessa asuville maahanmuuttajapojille toiminta on kuitenkin ollut todella tärkeää, ja he ovat jatkaneet harjoituksissa käymistä. Kerholla on vahva paikallisyhteisön tuki pienessä kunnassa: idea monikulttuurisesta jalkapallojoukkueesta tuli kunnanjohtajalta.

Ei kohdennusta

+sport

Tähän ryhmään kuuluu kaksi pääkaupunkiseudulla sijaitsevaa nuorisotaloa, joiden toimintaan erilaiset liikuntamahdollisuudet kuuluvat vahvasti. Nuorisotalot tekevät avointa nuorisotyötä ja tarjoavat harrastusmahdollisuuksia ala- ja yläkouluikäisille lapsille ja nuorille. Nuorisotalojen toiminta on avoinna kaikille alle 18- tai 20-vuotiaille lapsille ja nuorille eikä sitä kohdenneta millekään ryhmälle erikseen. Monikulttuurisista lapsista ja nuorista taloilla on pitkä kokemus. Vuosien ajan maahanmuuttajataustaisten lasten osallistujamäärät ovat näissä paikoissa liikkuneet noin 30–60 prosentissa kävijöistä.

Toiminta on maksutonta, mutta jäsenkortin hankkiminen on pakollista. Jäsenkorttiin kirjataan nuoren ja hänen huoltajansa tiedot, ja näin henkilökunnan on helppoa olla tarvittaessa yhteydessä vanhempiin. Nuorisotalot tarjoavat monenlaista säännöllistä ja kertaluonteista toimintaa. Osa toiminnasta on kohdennettu 3.–6.-luokkalaisille, ja osa 7.-luokkalaisille ja sitä vanhemmille. Säännölliseen, viikoittaiseen liikuntatoimintaan kuuluu mm. erilaisia tansseja (popping, street, hip hop), jalkapalloa, skeittausta, yökorista sekä sirkuskoulu. Satunnaisesti järjestetään myös erilaisia leikkejä ja pelejä, keikkoja, työpajoja, kiipeilyä ja uintia. Molemmat nuorisotalot järjestävät kesätoimintaa ja varsinkin leirit ovat olleet suosittuja. Leireillä panostetaan myös liikuntaan, koska se on koettu hyväksi toiminnalliseksi työkaluksi nuorisotyössä. Muunlaistakin toimintaa on, vapaasta oleskelusta wiin pelaamiseen ja pullan leipomiseen. Toiminnasta tiedotetaan niin koulujen kuin nuorisoasiankeskuksen kanavien kautta.

Monikulttuurisuudesta on tullut osa molempien talojen arkea. Ohjaajat ovat kielitaitoisia ja monet heistä ovat maahanmuuttajataustaisia. Kaupungin nuorisoasiainkeskuksen kautta saadaan avuksi tarvittaessa kulttuuritulkkeja, mikäli tarvittavaa kielitaitoa ei löydy talosta esimerkiksi yhteydenottoihin vanhempiin. Osa toiminnasta järjestetään tytöille ja pojille erikseen, jolloin esimerkiksi muslimityttöjen on mahdollista osallistua. Leirit ja esimerkiksi ruoka suunnitellaan mahdollisuuksien mukaan niin, että nuoret eri uskonnollisista ja kulttuuritaustoista voisivat ottaa osaa. Toiminnan haasteeksi ei mainita niinkään monikulttuurisuutta vaan kokonaisvaltaisen kasvatustyön ylläpitämistä ja rajojen vetoa. Niukat henkilöstöresurssit haittaavat tätä työtä.

MIKÄ LIIKUTTAA MAAHANMUUTTAJATAUSTAISIA LAPSIA JA NUORIA?

Tässä luvussa esitellään tekijöitä, joilla voidaan tukea maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamista. Osa tekijöistä liittyy suoraan liikuntaharrastusten järjestämiseen, osa toimintaa ympäröiviin olosuhteisiin ja edellytyksiin. Nämä tekijät ovat hyvinkin konkreettisia suosituksia. Tekijät on jaettu kahteen eri ryhmään: olosuhteisiin ja toimintatapoihin. Olosuhteet viittaavat toiminnan konkreettiseen sekä ei-konkreettiseen kontekstiin, asiointiloihin, joiden ihanteellisessa tapauksessa tulisi vallita maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikuntatoiminnassa. Toimintatavat ovat itse toiminnan järjestämiseen liittyviä tekijöitä: suosituksia siitä, miten liikuntatoimintaa tälle kohderyhmälle tulisi järjestää ja millaista toiminnan tulisi olla. Lopuksi tarkastellaan miten liikunta ja harrastukset yleensä kietoutuvat maahanmuuttajuuteen ja maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten elämän kontekstiin.

OLOSUHTEET

Moninaisuutta tukeva toimintakulttuuri

Monikulttuurisuutta ja siihen liittyvällä toimintakulttuurilla tarkoitetaan, että liikuntatoimintaa, hallintoa, suunnittelua ja toteutusta leimaa erilaisuutta tukeva ja kunnioittava asennoituminen. Kaikkien tasojen toimijoiden tulisi olla avoimia kulttuuriselle, kielelliselle ja uskonnolliselle moninaisuudelle ja sitoutua sen hyväksymiseen. Liikunnan positiiviset sosiaaliset vaikutukset eivät tapahdu välttämättä itsestään. Liikunta voi myös toimia sosiaalisen poissulkemisen välineenä, jolloin etniset ja sosioekonomiset erot voidaan tuoda hyvinkin näkyvästi esiin (Elling & Knoppers 2005; Doherty & Taylor 2007). Esimerkiksi kielimuurista voi tulla ylitsepääsemätön este. Voi myös olla, maahanmuuttajanuori ei syystä tai toisesta ymmärrä mistä toiminnassa on kysymys, ei tunne pelisääntöjä ja käyttäytymiskoodeja kuten pukuhuoneetikettiä tai vaatetusta (Doherty & Taylor 2007, 44). Maahanmuuttajanuori voikin tahattomasti tehdä ”tuplaverheen” jos hän ei ole hyvä liikunnassa eikä

tunne normeja ja tapoja (Kim 2009, 154). Liikuntatoiminnassa tulisikin aktiivisesti luoda ja toteuttaa erilaisia yksilöitä tukevaa ja hyväksyvää toimintakulttuuria.

”Että aina jos sun täytyy sillä oikeella kielellä kommunikoida niin se kynnys osallistua voi olla korkeempi” (urheiluseuran vapaaehtoinen ohjaaja).

”Tiedän että jääkiekossa ja jalkapallossa tehdään sitoumuksia, että ei tönitä, ei kiroilla, ei syrjitä, mutta...[]...se pitää niinkun muuttaa lihaksi. Se on hirveän tärkeää” (liikuntatoiminnan ohjaaja-koordinaattori).

”...että se on niin tärkeä just tää että oppii heidän tapojaan ja sitten myös kunnioittaa niitä. Että mun mielestä se kunnioitus usein puuttuu tästä että sanotaan helposti että ne ei ymmärtäny koska ne on ulkomaalaisia että ei edes yritetä antaa heidän selittää että minkä takia joku on niinkun se on” (liikuntatoiminnan vapaaehtoinen ohjaaja).

Monikulttuuriset nuoret osallistujat sekä heidän alkuperäiskulttuurinsa ominaispiirteet tulisi nähdä rikkautena, joka monipuolistaa ja uudistaa toimintaa. Eri kulttuureiden tapoja ja vaikutteita voi käyttää liikuntatoiminnassa tai sen oheistoiminnassa esimerkiksi erilaisten kulttuuri- tai maasidonnaisten pelien tai vaikkapa ruokakulttuurin muodossa. Moniarvoisen ja monikulttuurisen liikunnan tulisi olla uskonnosta vapaa alue. Vaikka tietyt uskonnolliset vaatimukset ja säännöt voidaan ottaa huomioon, ei itse toiminnalla saisi olla mitään tekemistä uskonnon kanssa. Erityistoimenpiteistä huolimatta ei ole hyvä korostaa liiaksi haitallista ”me kantasuomalaiset” ja ”he maahanmuuttajat”-erottelua. Näin helpotetaan maahanmuuttajataustaisten osallistumista ja mukanaoloa. Heidät hyväksytään sellaisina kuin he ovat.

”...että aika paljon noudatetaan nää kulttuurierot ja sensitiiviasiat mistä joku voi olla eri mieltä ja samaan aikaan yritetään pitää se tasa-arvo sekä tytöille että pojille että kukaan ei jää ulkopuolelle... muuten tulee heti ensimmäinen yhteentörmäys meidän ja vanhempien välillä” (liikunta- ja nuorisotyön toiminnanjohtaja).

”...niin tässä on sitten noin sata lasta hänen ympärillään, myös maahanmuuttajalapsia, siellä on muslimeja ja sitten siellä on mitä tahansa. Niin aina sanon että se on ekumeeninen tilaisuus, että tää on ainoa, että sinä et puhu jumalasta siellä” (liikuntatoiminnan ohjaaja-koordinaattori).

Monet haastateltavat alleviivasivat myös toiminnan rentouden, leppoisuuden ja joustavuuden tärkeyttä. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kanssa toimimisessa tärkeäksi koettiin, että turha ryppyotsaisuus unohdetaan ja sen sijaan keskitytään rentoon yhdessäoloon ja hauskanpitoon. Joustavuutta tarvitaan toiminnan monilla eri tasoilla, aina tiedottamisesta ja kellonajoista lajivalintoihin. Toiminnan joustavuuteen ja suvaitsevaisuuteen liittyy myös se, että ongelmista keskustellaan yhdessä ja niihin pyritään löytämään yhteiset ratkaisut. Eräässä urheiluseurassa oli pelaajien kanssa yhteisesti keskusteltu siitä, onko tyttöjen ja poikien sekaryhmä kaikille hyväksyttävä toimintamuoto vai jatketaanko harjoittelua tyttöjen kesken. Yhteisen pohdinnan tuloksena sovittiin, että tutut pojat ja miehet kuten miespuoliset perheenjäsenet ja sukulaiset voidaan kutsua mukaan.

”Mut se on vähän sellasta afrikkalaista meininkii” (poikatyön toiminnanjohtaja).

”Et me ei aina pelata korista et välillä voidaan ottaa sulkkista tai siis ihan niinku mä oon joskus antanu niiden, jos ne on käyttäytyne hyvin, niin pistää kännykästä musaa ... et kuhan vaan niillä on hauskaa ja sit tosiaan edes tunti pelataan korista niin ne saa olla siellä ja viihtyy siellä ni ni se on jo hyvä” (liikuntatoiminnan toiminnanjohtaja-ohjaaja).

”Kaikista kivintä on tää löysäily” (13-vuotias poika).

Toiminnan tulisikin ihanteellisesti perustua kohderyhmän tarpeisiin ja toiveisiin, niin pitkälle kuin se vain on mahdollista, ja lasten ja nuorten omia aloitteita ja ideoita tulisi mahdollisuuksien mukaan tukea. Näin varmistetaan kohderyhmälähtöisyys, toiminnan mielekkyys ja jatkuvuus. Tämä tukee kaikkien osallistujien kuulumisen ja omistajuuden tunteita. Vahva, avoin ja moninaisuutta tukeva toimintakulttuuri alkaa toteuttaa itseään ja tarttuu toiminnan toteuttajista toiminnan osallistujiin. Pitkäjänteinen asenne, pitkäntähtäimen

visiot sekä kärsivällisyys auttavat tavoitteiden saavuttamisessa, sillä ryhmäytymisen prosessit, kotoutumisen tukeminen, sosiaalisen pääoman kartuttaminen ja suvaitsevaisuustyö vaativat aikaa ja energiaa. Toiminnan kertaluonteisuus, pidemmän tähtäimen rahoituksen ja suunnittelun puute voikin heikentää tällaisia sosiaalisia tavoitteita. (vrt. Olliff 2008; Walseth 2006, 2008.)

Siltojen rakennusta ja yhteistyötä

Tiedonkulkuun liittyvissä asioissa eri toimijoiden saumaton yhteistyö on erityisesti koettu tärkeäksi maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikunnan olosuhteeksi. Asia koskettaa julkisen ja kolmannen sektorin tahoja ja toimijoita. Tiiviin yhteistyön edellytyksenä on, että resursseja ja tietoa jakavat toimijat ovat sitoutuneita monikulttuurisuuden hyväksymiseen ja tukemiseen liikuntatoiminnassa. Osallistujien tavoittamiseksi ja liikuntatoiminnasta tiedottamiseksi hyväksi havaittu keino on yhteistyö maahanmuuttajien omien järjestöjen kanssa. Kantasuomalaiset urheiluseurat ja muut toimijat saavat tätä kautta suoran kanavan maahanmuuttajien yhteisöön, jota pitkin jakaa tietoa omasta toiminnastaan ja suomalaisesta liikuntakulttuurista yleensä. Maahanmuuttajien oman yhteisön kautta tieto kulkee suoraan lapsille ja nuorille sekä näiden vanhemmille, jotka viime kädessä mahdollistavat lastensa harrastamisen.

”...se on just siinä, että he saa kyllä omassa porukassaan sitä viestiä menemään mutta jos me yritetään kuukausikaupalla niin ei toimi” (liikuntatoimen koordinaattori).

”...kun hän soitti muutamalle ja tiesi että niillä on se verkosto että siinä hän kyllä huomasi että ne mainokset ja kaikki muu niin eihän niitä tullut ihan noin vaan... että olis just nää henkilöt mukana että silloin voi keskustella ja tehdä ja toteuttaa ihan mitä vaan” (liikuntatoiminnan vapaaehtoinen ohjaaja).

Maahanmuuttajayhdistysten ja kantasuomalaisten seurojen ja muiden toimijoiden yhteenliittymät ovat keino molemminpuoliseen oppimiseen. Tiedonvaihdon kautta kantasuomalaiset saavat käsityksen mitä mahdollisia kulttuuri- tai uskontosidonnaisia asioita tulisi huomioida liikuntaa järjestettäessä, ja muutenkin omaksua uutta tietoa maahanmuuttajien lähtömaiden liikuntaperinteistä. Maahanmuuttajayhdistykset, niiden jäsenet ja taustayhteisö voivat

puolestaan tutustua suomalaiseen liikuntakulttuuriin ja sen ominaispiirteisiin. Vielä konkreettisempaa yhteistyötä ja vaihtoa on tehty pelaajia siirtämällä. Useat maahanmuuttajien omat urheiluseurat ovat siirtäneet nuoria pelaajiaan kantasomalaisiin joukkueisiin, kun omat resurssit eivät ole riittäneet tai pelaajat ovat itse näin toivoneet. Siirtyminen valtaväestön liikuntaharrastuksiin voi olla ongelmallista ilman tarkoituksenmukaisia väyliä. Uhkana on, että nuori ”jämhättää” matalan kynnyksen toimintaan vaikka edellytyksiä etenemiselle olisi (ks. myös Olliff 2008, 57). Mitä tiiviimmässä yhteistyössä lähetävä ja vastaanottava seura ovat, sitä enemmän siirtyvää nuorta voidaan tukea. Tämä on koettu hyväksi tavaksi edistää integraatiota liikunnan avulla ja useat seurat tekevät pelaaja- ja tiedonvaihtoa jatkuvasti.

”Lapsien ei pitäis syrjäytyä. Jos maahanmuuttajaseuroihin hakeutuu vaan maahanmuuttajia niin se on syrjintä tai lapsi syrjäytyy pikku hiljaa... lasten pitäisi päästä pelaamaan muiden kanssa, hyväksymään muut... se on nyt hyvä että lapset on päässeet integroitumaan suomalaiseen [seuraan] ja pääsee eteenpäin sen kautta” (maahanmuuttaja-taustainen liikunnanohjaaja).

Laaja yhteistyö yhtäältä kaupunkien ja kuntien eri hallintokuntien välillä ja toisaalta kolmannen sektorin ja hallintokuntien välillä on myös koettu tärkeäksi. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat liikuntatoimien ja urheiluseurojen yhteistyössä eri kaupungeissa järjestämät liikunnalliset iltapäiväkerhot, joissa molempien osapuolien resurssit ja tietotaito tukee toista. Nuorisotalot on myös koettu hyviksi kumppaneiksi, sillä niiden vahvuusalueisiin kuuluu nuorten tavoittaminen, nuorisokulttuurin hermolla eläminen ja nuorten kokonaisvaltainen tukeminen. Vastaanottokeskuksien ja urheiluseurojen yhteistyöstäkin on noussut positiivisia kokemuksia; tiiviin yhteydenpidon seurauksena jälkimmäinen sai innokkaita ja taitavia pelaajia. Vastaanottokeskus sai asukkailleen tärkeitä harrastusmahdollisuuksia. Tiedon jakaminen, päällekkäisyyksien välttäminen, kahdensuuntainen mahdollistaminen ja tukeminen sujuvat kun eri toimijoiden väliset kanavat ovat auki. Varsinkin pienemmällä paikkakunnalla merkittäväksi nousee koko paikallisyhteisön tuki. Hallinnon eri tason toimijat sekä yleisen mielipiteen merkitys on suuri. Yhteistyön onnistumisen yksi avain on avoin ja rehellinen, inklusiivinen, keskustelu ongelmista ja odotuksista.

Perhe tukena

Maahanmuuttajaperheiden mukanaolo, vanhempien tietoisuus lasten liikuntaharrastuksista ja perheen kanssa yhdessä harrastaminen on yksi tärkeä osallistumista tukeva tekijä (Doherty & Taylor 2007, 48–49; Kim 2009, 171; Kay 2006, 369). Se on monessa tapauksessa suoranainen edellytys harrastuksen aloittamiselle. Monet tutkimukset muistuttavat maahanmuuttajien perheen tiiviystä ja peräänkuuluttavat perhekeskeistä toimintatapaa ylipäänsä kaikissa maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria koskevassa työssä (Moallin 2005, 103; Söderling & Alitolppa-Niitamo 2005, 108). Vaikka harrastaminen olisi ilmaista, ja se ei vaatisi vanhemmilta minkäänlaista panostusta, saattavat epä tietoisuus ja ennakkoluulot pahimmillaan johtaa siihen, että vanhemmat estävät lastensa harrastamisen. Vanhemmat voivat esimerkiksi katsoa, että koulutyö on liikuntatoimintaa tärkeämpää tai että liikuntaympäristö ei ole tarpeeksi turvallinen heidän lapsilleen, varsinkaan tytöille. Liikuntaharrastuksien kieltäminen voi liittyä siihen, että sitä ei nähdä soveliaaksi vapaa-ajanviettotavaksi tytöille. (vrt. Olliff 2008, 58.)

Haastatteluissa kävi myös ilmi miten perhekuntien keskinäiset kiistat vanhempien kasvatusten menetelmistä olivat lapsien kautta heijastuneet itse toimintaan ja luoneet jännitteitä pelikentälle.

Toisaalta haasteita monissa urheiluseuroissa on aiheuttanut se, että maahanmuuttajataustaisille vanhemmille koko vapaaehtoisuuden käsite on vieras, eivätkä he sen vuoksi ymmärrä osallistua. Osallistumismaksutkin saattavat jäädä maksamatta siitä yksinkertaisesta syystä, että vanhemmat eivät ymmärrä mistä niissä on kyse. Aivan tavatonta ei ole sekään, että maahanmuuttajataustaiset lapset käyvät liikuntaharrastuksissa vanhempien tietämättä.

Perheen tuen voidaan ajatella riippu-

Perheen tuki on tärkeää lasten liikuntaharrastamista tukeva tekijä.

van osaltaan siitä, kuinka tietoisia vanhemmat ovat suomalaisesta tai länsimaisesta liikuntakulttuurista. Kaikki haastatellut ohjattua liikuntaa harrastavat lapset olivat aloittaneet liikkumisen joko omien vanhempiansa aloitteesta tai kannustamina. Ne lapset ja nuoret, jotka puolestaan eivät harrastaneet liikuntaa haastattelujen aikoihin, kuvailivat, miten liikunta loisti poissaololleen heidän perheidensä arkielämästä. Vanhempien tietoisuuden lisääminen vaikuttaakin olevan yksi tärkeä keino lasten ja nuorten liikuntaharrastuksien mahdollistamiseen ja tukemiseen.

”Nythän se on se ongelma ettei se aina oo ees siitä maksukyvyystä kiinni vaan ne ei koe eikä näe miks se lapsen harrastus tai miks sen harrastuksen takii pitäis mennä johonkin seuraan, mitä hyötyy siitä on. Et pitää saada ne asenteet niissä maahanmuuttajaperheissä auki” (lajiliiton koordinaattori).

”... meillä on myöskin pelaajia, jotka on neljättä vuotta toiminnassa mukana ja kukaan ei ole koskaan tavoittanut vanhempia niinku live-nä...[]... meidän olis hyvä välillä pysähtyä miettimään et miten me viedään sitä, niinku perhettä, kohti sitä urheiluseuraa” (urheiluseuran toiminnanjohtaja-valmentaja).

” Se on aika pitkälti usein sitä väärää tietoo siitä että mitä tapahtuu ja mimmosta toimintaa se on että sitte taas vanhemmat ei laske mukaan” (nuorisotalon ohjaaja).

Ihannelanteessa vanhemmilla olisi tietysti omat liikuntaharrastuksensa. Monissa kulttuureissa liikunta kuitenkin nähdään erityisesti lasten ja opiskelijoiden harrastuksena, joka ei vauhtinsa ja leikkimielisyytensä vuoksi sovellu aikuisten maailmaan (Myrén 1999, 86). Vaikka vanhemmat eivät itse harrastaisikaan, heidän tietämystään suomalaisesta liikuntakulttuurista ja seurojen sekä muiden tahojen toiminnasta pystytään lisäämään suorilla kontakteilla, henkilökohtaisella kertomisella ja toimintaan kutsumalla.

Nuorisotalot ja muutamat muut tahot ovat kutsuneet vanhempia mukaan toimintaan vanhempainiltoja ja erilaisia lapsi–vanhempitapahtumia järjestämällä. Liikuntatoimet puolestaan ovat järjestäneet erilaisia koko perheen tapahtumia, joihin myös vanhemmat voivat ottaa osaa. Yhden urheiluseuran koko toiminta-ajatus perustuu siihen, että vanhemmille (erityisesti maahanmuutta-

javanhemmille) annetaan valmiuksia lastensa kanssa toimimiseen ja pelaamiseen. Ohjaajien yhteydenotot vanhempiin joko puhelimitse tai kasvokkain olivat yhteistä positiivisille kokemuksille. Henkilökohtaisen ja kasvokkain tapahtuvan kommunikaation merkitys ja painoarvo korostuu usein. Kielimuurin alentamiseksi voi käyttää ulkopuolisia kielitaitoisia kulttuuritulkkeja, muita kielitaitoisia henkilöitä ja lasten tulkkausapua. Materiaalia, kuten sääntökirjoja, seuratoimintaoppaita, jäsenhakemuksia ja internetsivuja eri kielille kääntämällä vanhempien on mahdollista saada tärkeää tietoa omalla äidinkielellään. Toiminnan tulisi olla mahdollisimman avointa ja läpinäkyvää, jotta vanhemmilla olisi mahdollisuus ymmärtää ja vaikuttaa mitä heidän lapsensa tekevät. Vanhempien kynnys tulla tutustumaan ja lähteä mukaan toimintaan pitäisi tehdä mahdollisimman matalaksi niin, että esimerkiksi suomen kielen taitamattomuus tai tietämättömyys suomalaisen urheiluseuran toiminnasta ei olisi este. Kun vanhempiin on saatu keskusteluyhteys, olisi heidän kanssaan hyvä sopia siitä, mikä on oman perheen, kulttuurin ja uskonnon puitteissa sopivaa liikunnan harrastamista. Samalla heitä voi tutustuttaa suomalaisen liikuntakulttuurin ominaispiirteisiin.

”Aina suurin piirteen jos kentän laidalla näen jonkun vanhemman, niin tarraan äkkiä hihaan kiinni ja kerron [toiminnasta]” (liikunta-toiminnan ohjaaja).

”...sitten eri kulttuuritaustoissa voi olla että paperi ei oo niinkun mitään et sillon halutaan että soitetaan sitten suoraan ja jutellaan aina vanhempien kanssa...[]...että just niinku se että vanhemmat näkee myöskin että heidät otetaan vastaan ja kyllähän se työtä vaatii mutta työtähän me täällä tehdään” (nuorisotalon ohjaaja).

”Et lähinnä niinku yritetään just erilaisten tapahtumien kautta saada näit vanhempii mukaan et tulee kattomaan kun lapset pelaa turnauksissa ja sit tällasii niinku yhteistä illanviettoa...[]... ja vanhemmat vastaan lapset korismatsii” (yhdistyksen toiminnanjohtaja-ohjaaja).

Matala kynnys

Liikuntatoimintaan löytäminen ei välttämättä ole itsestäänselvyys, varsinkin sellaisille lapsille ja nuorille ja heidän vanhemmilleen, joiden sosiaaliset verkostot ja pääomat uudessa toimintaympäristössä ovat vielä niukat. Liikun-

tatoimintaan osallistumisen voidaan nähdä vaativan jonkinlaista ennakko-pääomaa; tietoa, taitoa ja verkostoja (Kim 2009, 171; Sinisalo 2009, 111). Sinisalon (2009) mukaan liikuntatoiminnan saavuttaminen vaatii sosiaalista pääomaa (toimintaan on helpompi lähteä mukaan tuttujen kautta), kulttuurista pääomaa (eli tietoa siitä, miten ja missä liikutaan), taloudellista pääomaa (liikuntaharrastukset voivat olla kalliita), sekä yhteiskunnallista pääomaa (yleistä tietoa suomalaisesta liikuntakulttuurista). Tiedonpuute tai sen saatavuus vaikuttavatkin olevan huomattavia esteitä liikuntaan osallistumiselle (Harinen 2005, 66; Myrén 1999, 89, 114). Parhaiten liikuntatoimintaan näyttävät löytävän ne, jotka elävät ”suomalaisen suhdempääoman” piirissä, eli joilla on jo suomalaisia verkostoja ja muita yhteiskunnassa tarvittavia tietoja (Kim 2009, 169–170). Maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille suunnatussa liikuntatoiminnassa tällaiset edellytettävät vaatimukset tulisi minimoida kynnyn madaltamiseksi. Toiminnan tulisi olla mahdollisimman tavoitettavaa, avointa ja helposti lähestyttävää.

Hinta on yksi keskeinen kysymys. Maahanmuuttajaperheet ovat keskimäärin pienempituloisia kuin kantasuomalaiset perheet. Niissä on myös keskimääräistä enemmän lapsia (Tilastokeskus 2009). Monilapsisen pienituloisen perheen on vaikeaa investoida kalliisiin harrastuksiin tai kaikkien lasten harrastukseen. Jos toiminta on maksutonta tai edullista, mahdollistetaan sillä useamman maahanmuuttajataustaisen lapsen ja nuoren osallistuminen. Aineistossa mukana olleessa urheiluseurassa jokainen uusi jäsen saa kokeilla toimintaa ilmaiseksi yhden kuukauden ajan, jonka jälkeen maksukykyä arvioidaan yhdessä. Tarpeen vaatiessa vähävaraisempia pelaajia tuetaan välineitä lahjoittamalla ja seuran sponsoreita käyttämällä. Yhteistyötä voidaan tehdä myös sosiaaliviraston kanssa pelaajien tukemiseksi. Tässä seurassa suunnitellaan myös stipendirahaston perustamista, jolla pelaajia voidaan tukea taloudellisesti. Toimintaa on järjestetty yhteistyössä myös muiden hallintokuntien kanssa siten, että osallistujat saivat lainata välineitä ilmaiseksi yhteisestä välinepankista ja kuljetus liikuntapaikalle oli maksutonta.

”Niin ei, ei voi olettaa että lapsi joka tulee seuraan, niin saman tien niinkun pystyis vanhemmat maksamaan kaikkee...[]... eli sit tehään tämmöstä, millä mahdollistetaan sitä toimintaa” (urheiluseuran toiminnanjohtaja).

”No mun mielestä ainakin se [on kaikista kivintä toiminnassa], että siinä ei tarvi paljon mitää ainakaan maksaa noista kaikista retkistä” (poika, 13v.).

”... suurin osa toiminnasta on maksutonta, siihen ei tarvii mitenkään erikseen ilmottautua, ei tarvi olla nettiä, ei tarvi tehdä mitään netti-ilmoittautumista vaan riittää et lapset ite kävelee paikalla ja ilmottautuu ohjaajalle” (liikuntatoimen koordinaattori).

Erilaisissa liikuntakerhoissa näyttää olevan enemmän maahanmuuttajataus-
taisia osallistujia kuin urheiluseurojen perustoiminnoissa. Kerhotoiminnan
järjestäjien ja vetäjien mukaan suosio perustuu avoimuuteen, helppouteen ja
maksuttomuuteen tai alhaiseen hintaan. Usein liikunnallisia kerhoja pidetään
kin sisäänheittokanavina.

”Kynnys kerhotoimintaan tulemiseen on selkeesti alhasempi kun urheiluseuraan... kerhoissa käy enemmän kokeilijoita” (lajiliiton koordinaattori).

Sijainti sekä toiminnan ajankohta ovat tärkeitä tekijöitä. Kuljetuksen ja liikenneyhteyksien puute voi estää osallistumisen. Selkeä enemmistö haastatelluista ohjattua liikuntaa harrastavista lapsista ja nuorista osallistui sellaiseen toimintaan, mikä oli lähellä heidän kotiaan. Monet liikuntakerhot pidetäänkin yleensä koulujen liikuntasaleissa, kotien lähellä. Toimintaan meneminen ei tällöin vaadi monimutkaisia liikenneyhteyksiä ja kulkuneuvojen vaihtoja, vaan paikalle voi kävellä tai tulla suoraan koulusta. Tuttuun ja turvalliseen paikkaan on helppo mennä, ja vanhemmat myös päästävät lapsensa helpommin paikkaan, joka on entuudestaan tuttu. Ajoituksen suhteen kynnystä voi madaltaa siten, että toiminta alkaa esimerkiksi heti koulun jälkeen. Arkipäivinä päiväsaikaan toteutettu liikuntatoiminta on ollut suosittua, koska silloin kotiäitien on mahdollista harrastaa alle kouluikäisten lasten kanssa. Ajoituksen suhteen on hyvä myös ottaa huomioon uskonnolliset perinteet ja juhlat, esimerkiksi muslimien perjantairukoukset ja paastonajat.

”En mä tiedä tiätsä sillon aluks mä en osannu käyttää bussi ja tälleen, se oli kaukana, äitin piti viedä silleen ja sit mä lopetin” (14-vuotias poika).

”Että meidän tarkoitus on se että se olis siellä samoissa tiloissa heti koulun jälkeen että vanhemmatkin tietää missä se on, siellä on tuttu ohjaaja, se on hyvissä käsissä” (lajiliiton edustaja).

”... kun me järkätään heidän omilla kouluillaan niin tota se on kuitenkin semmonen että vanhemmat päästää kun koulu on sellanen paikka minne lapset saa mennä. Ja tosiaan sitten kun se on vielä ala-aste niin se on lähellä kotii. Et vaikka pääsee aikasemmin koulusta ja kerho alkaakin vasta tunnin päästä ni se ei oo mikään semmonen kynnyks et kun menee kotiin niin ehtii syödä sen välipalan ja tulla takas” (yhdistyksen toiminnajohtaja-ohjaaja).

TOIMINTATAVAT

Tiedotusta viidakkorummulla

Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret sekä heidän vanhempensa antavat enemmän painoarvoa henkilökohtaiselle, kasvokkain tapahtuvalle viestinnälle. Nuorempi polvi käyttää sujuvasti nettiä ja Facebookia, mutta heidän vanhemmiltaan tällainen tietotaito voi puuttua kokonaan. Vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvistä toiminnoista nuoret viestivät ensisijaisesti kasvokkain ja tieto kulkee kaveripiirissä suusta suuhun. Haastatelluista lapsista ja nuorista suurin osa tiesi hämmästyttävän tarkasti mitä heidän ystävänsä harrastavat ja missä. Lisäksi lähes kaikki liikuntaa harrastavat lapset ja nuoret olivat kuulleet toiminnasta joko kavereiltaan tai vanhemmiltaan ja tulleet sitä kautta mukaan. Noin puolet kävi haastattelujen aikaan liikuntaharrastuksessa yhdessä kavereidensa kanssa. Tieto kulkee siis parhaiten perille jalkautumalla ja pannotamalla mahdollisimman henkilökohtaiseen viestintään. Tieto mielenkiintoisesta ja hauskaasta toiminnasta leviää kyllä nuorelta toiselle ja vapaa-ajan ”in”-paikat täyttyvät nopeasti.

”Ehkä se on ollu just tehokkaimpia keinoja se, että ohjaaja itte käy kertomassa ni se tulee tutuks se naama” (liikuntatoimen ohjaaja).

”Elikkä tietyllä tavalla et se ensimmäinen lapsi tulee, toinen ehkä jonkun kaverin kanssa, sit se leviää se tieto siinä omassa, niinku yhteisössä” (urheiluseuran toiminnanjohtaja).

”[Toiminnan nimi] täällä mä oon käyny koska meidän jengiläinen [nimi] se kävi tiätsä täällä [toiminnan nimi], se asu siellä, se muutti sinne ja sen jälkeen me alettiin käydä välil” (15-vuotias poika).

Maahanmuuttajataustaiset nuoret hyvin tavoitettava tiedotuskanava on koulu. Koululla onkin keskeinen rooli maahanmuuttajataustaisten lasten elämässä (Heinonen 2009, 61; Harinen 2005, 35; Taavitsainen & Virolainen 2006). Monet liikuntatoiminnan järjestäjät ovat havainneet, että vasta koululla tiedottamisen jälkeen he onnistuivat saamaan kohderyhmää mukaan. Koulu on myös taho, johon maahanmuuttajavanhemmat luottavat. Tiivis yhteistyö opettajien ja rehtorien kanssa on ollut hedelmällistä ja toiminnasta on tiedotettu aamunavauksissa, vanhempainilloissa ja muissa tilaisuuksissa sekä koulun oman sisäisen tiedotuksen kautta. Eräs ohjaaja oli vetänyt lajiesittelyjä koulun liikuntatunnilla hyvin tuloksin.

Oheistoiminta

Muun sosiaalisen toiminnan merkitys kasvaa tavoitteiden myötä. Tavoitteet, kuten kotoutumisen tukeminen, rasminvastaisuus ja monikulttuurisuuskasvatus edellyttävät liikunnan lisäksi myös muuta oheistoimintaa. Yhdessä vietetty aika esimerkiksi turnauksissa, matkoilla ja liikuntapaikoilla hengaten voi syventää vuorovaikutusta ja sosiaalisia suhteita (vrt. myös Walseth 2008, 10). Leirien, illanviettojen ja juhlien merkitys on tärkeä, sillä ne lisäävät yhteisöllisyyttä, edistävät ryhmäytymistä sekä tukevat aitoa vuorovaikutusta eri lapsi- ja nuorisoryhmien välille. Oheistoiminnat ovat lisäksi mitä parhaimpia keinoja tuoda esiin ja vahvistaa ryhmän monikulttuurisuutta.

”...just siinä on tärkeetä se kanssakäyminen, että se on muutakin kuin se turnaus” (urheiluseuran vapaaehtoinen ohjaaja).

”...[parasta toiminnassa on] no ne retket minne me usein mentiin ja olikse joskus kun mentiin sellaseen mikä pidettiin Kaisaniemessä, en mä muista, jotain afro-amerikkalaista kulttuuria” (15-vuotias tyttö).

”...ja mitä ollaan pyritty järjestämään on lauantaiaktiviteetti kerran kuussa eli he saa ite ehdottaa mitä muuta kuin lentopalloa päästäis tekemään, esim. käydään leffassa, syömässä, kahvilla...[]... siinä oikeastaan huomaa kuinka paljon asioista ei puhuta pelaamisen ai-

kana ja tutustuu aivan kuin uuteen ihmiseen eli se lauantaiaktiviteetti on ollut hirveen tärkeä” (vapaaehtoinen urheiluseuran ohjaaja).

Leirit, leikkimieliset pelit, illanvietot, eri kulttuuri-illat, nuorten olohuone, koko perheelle suunnatut tapahtumat, syntymäpäiväjuhlat ja kulttuuri-/uskontosidonnaiset juhlat ovat esimerkkejä liikuntaan liittyneistä oheistoiminnoista. Oheistoiminnan järjestäminen edellyttää tietenkin aina erillisiä resursseja. Yksi haastatelluista seuroista siirsi vastuun oheistoiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta omille maahanmuuttajataustaisille pelaajilleen. Vastuun siirtäminen osallistujille lisäsi näiden nuorten omistajuuden tunteita, ja se koettiin voimaannuttavaksi toiminnaksi. Eri tahot, kuten urheiluseurat ja nuorisotalot, ovat järjestäneet oheistapahtumia myös yhteistyönä.

Monikulttuurisuutta tukeva ohjaaminen

Ryhmän monikulttuurisuus luo haasteita, mutta toisaalta antaa myös mahdollisuuksia. Ohjaajalla, hänen pätevyydellään ja kulttuurisensitiivisyydellään on suuri merkitys liikkumaan rohkaisemisessa sekä suvaitsevan, vuorovaikutusta tukevan ilmapiirin luomisessa (Kim 2009, 165; Doherty & Taylor 2007, 47–48; Vastamäki 2004, 41, 55–56, 64–67.)

Ohjaamisen näkökulmasta on tärkeää tiedostaa ryhmän sisäinen moninaisuus ja selvittää mitä se eri tilanteissa tarkoittaa: millaisia tarpeita ryhmän jäsenillä on ja miten ne tulisi ottaa huomioon. Ohjaajan ammattitaitoisuus ja sitoutuneisuus ovat avainasemassa. Ohjauksen pitkäjänteisyys ja jatkuvuus helpottavat erityisesti sosiaalisten tavoitteiden kuten vuorovaikutuksen edistämisen ja sosiaalisen pääoman kertymisen saavuttamista (Walseth 2006, 460). Maahanmuuttajataustaisten osallistujien tuen tarpeet liittyvät usein kielellisiin haasteisiin, ryhmässä toimimisen taitojen opettelemiseen sekä liikuntakulttuuriin tutustumiseen. Tässä mielessä heitä tukevan ohjauksen tulisi olla kokonaisvaltaista.

”Mun mielestä sen ohjaajan on ehdottomasti oltava tietoinen niistä tavoista ja mistä ne tulee... että sun pitää tuntea ne lapset ja ymmärtää että Abdi on erilainen kuin Ahmed” (lajiliiton koordinaattori).

Maahanmuuttajataustaisen lapsen kielellistä osaamista ja liikuntakulttuuriin tottuneisuutta on vaikea arvioida, ja tämän vuoksi ohjaamisen tulisi olla

mahdollisimman henkilökohtaista. Monet ohjaajat painottavat myös sitä, että maahanmuuttajataustaiset tulisi esimerkiksi toivottaa tervetulleeksi henkilökohtaisesti ja että heidän tulisi mahdollisuuksien mukaan saada yksilöllisempää ohjausta. Luottamuksen luominen on ensisijaisen tärkeää. Tutun ja turvallisen ohjaajan kanssa on helpompaa luoda ja syventää liikuntasuhdetta. Erityisesti tyttöjen kohdalla luottamuksen luominen voi koskea koko perhettä. Vanhempien pitää pystyä luottamaan ohjaajaan ja siihen, että liikuntatoiminta on tytöille sopivaa. Luottamus ja suhteet saattavat henkilöityä voimakkaasti niin, että sijaisten on vaikeaa saada ryhmää toimimaan. Nuorille osallistujille taas ohjaaja tai valmentaja on esikuva, johon samaistutaan. Ohjaajan tehtävä onkin vastuullinen ja hän voi parhaimmillaan joutua pohtimaan rooliaan ja sen odotuksia eri kulttuurikonteksteissa. Varsinkin tutulle ohjaajalle helposti lankeaa vastuu maahanmuuttajataustaisen nuoren tutustuttamisesta liikuntatoimintaan ja liikuntauralla etenemisestä. Olisikin tärkeää, että tuttu aikuinen voisi mahdollisuuksien mukaan tukea nuorta uusien harrastusten ja seurojen löytämisessä ja niihin siirtymisessä, mikäli vanhemmilla ei tällaista mahdollisuutta tai valmiuksia ole (ks. Olliff 2008, 57).

”... että se on aika kova vastuu varsinkin niistä tytöistä koska se [ohjaaja] on niin esikuva kuin vain voi olla” (urheiluseuran vapaaehtoinen ohjaaja).

”Maahanmuuttajalapsen ja maahanmuuttajan yleisestihän tykkää sosiaalisista suhteista ja face-to-face valmentamisesta paljon enemmän ja ne roikkuu siinä mukana ja vieressä” (urheiluseuran valmentaja).

”...ne ryhmät on ryhmäytyneet paremmin missä oon itte ollu ja ottanu kontaktia. Luottamuksen luontiin kuuluu se että se ollaan aina paikalla ja ajoissa ja ei koskaan jätetä sitä ryhmää että tulee semmonen olo että mä voin lähettää mun lapsen sinne” (liikuntatoimen liikunnanohjaaja).

”...pitää silleen henkilökohtaisesti ohjata ja henkilökohtaisesti ottaa vastaan että [ohjaajan nimi] tärkeimpiä työkaluja on varmaan sen puhelin” (poikatyön toiminnanjohtaja).

”...kun he oppi tuntee ja oppi luottaa niin ongelmat niinku hävis melkein kokonaan” (yhdistyksen toiminnanjohtaja-ohjaaja).

Osallistujien eritasoista kielitaitoa voi paikata käyttämällä selkokieltä ja mahdollisimman yksinkertaisia, selkeitä ilmaisuja. Myös nonverbaalinen viestintä soveltuu hyvin. Kaikkia mahdollisia apukieliä on myös hyvä käyttää ja kommunikaatiota voi tapahtua monilla eri tasoilla. Joissain muslimityttöjen ryhmissä ohjaajat ovat pohtineet oman vaatetuksensa sopivuutta tilanteeseen. Mikäli osallistujien kielitaito ja ryhmässä toimimisen taidot ovat heikkoja, voivat useasti toistuvat rutiinit toimia hyvänä opetuskeinona. Toiminta esimerkiksi aloitetaan ja lopetetaan aina samalla lailla ja ohjauksessa käytetään samoja ilmaisuja. Mitä pienempiä ryhmäkoot ovat, sitä helpompi ohjaajan on keskittyä osallistujien kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Toiminnan ja resursien mukaisesti isoja ryhmiä voi jakaa pienempiin ryhmiin. Samankielisiä lapsia voi tilanteen mukaan joko yhdistää tai erottaa. Erottaa, mikäli ryhmän yleinen järjestys niin vaatii, mutta yhdistää, jos samankieliset pystyvät tukemaan toisiaan. Ihannetilanteessa monikulttuurisen ryhmän ohjaajalla on taustatietoa tai ainakin jonkinlaista ymmärrystä siitä, miten eri kulttuuritaustat heijastuvat liikuntatoimintaan sekä jonkinlaista kasvatuksellista silmää nuorten yksilölliseen ja kokonaisvaltaiseen ohjaamiseen.

Jonkinlainen ohjaajien monikulttuurisuuskoulutus olisi suotavaa. Yksi mahdollisuus tukea ryhmän toimimista on hankkia ryhmään apuopettaja, esimerkiksi kasvatusalan ammattilainen. Toinen hyväksi havaittu keino on kouluttaa ja hankkia maahanmuuttajataustaisia ohjaajia, jotka tuntevat kulttuurisen kontekstin ja toimintaympäristön sekä pystyvät navigoimaan eri maailmojen välillä. Kommunikaatio helpottuu, mutta myös lähestyminen ja samaistuminen ohjaajaan sujuu helpommin. Maahanmuuttajataustainen ohjaaja on roolimalli.

”...me helposti huomataan että se kulttuuri niillä lapsilla toimia tällasessa ryhmässä on hieman erilainen ja sitten jos siellä olis se oman kansallisuuden edustaja [ohjaaja] niin se saattais auttaa niinkun sellasissa asioissa” (liikuntatoimen koordinaattori).

”Ja tää valmentaja ei oo niinkun valmis soittamaan näille perheille koska hän ei tiedä miten nää ihmiset käyttäytyy ja toimii että just tää tietämättömyys ja kulttuurierot on yks asia” (nuorisotyön toiminnanjohtaja).

”...aina jutellaan että koitetaas näin ja tiedätsä mitä tarkoittaa, ym-

märsikö ja meidän täytyy aina muistaa että meidän pitää ohjaajina aina huomioida sitä ohjeistusta et tosta vasen jalka tonne ja oikee jalka tänne. Että näytetään ja tavallaan se elekielen merkitys ja otetaan harjoittelukierros ja ymmärsikö kaikki ja otetaan uusiksi” (nuorisotalon ohjaaja).

Pelissäännöt

Toiminnassa tulisi olla selkeät pelissäännöt. Yhteisten sääntöjen merkitys korostuu, sillä pelaajilla voi olla hyvinkin erilaisia käsityksiä ja kokemuksia liikuntatoiminnasta sekä ryhmässä toimimisesta. Osalle koko ohjatun liikunnan käsite voi olla täysin uusi. Osallistujien eroavaisuuksien vuoksi ei koskaan pitäisi olettaa, että esimerkiksi suomalaiseen liikuntakulttuuriin liittyvät säännöt ja normit ovat kaikille itsestäänselvyyksiä. Sen sijaan olisi tärkeää panostaa yhteisten sääntöjen laatimiseen, niistä keskustelemiseen ja niiden sisäistämiseen.

”Säännöt pitää tehdä niin että ne koskee kaikkia. Et siinä ei voi ikinä niinkun sanoa että onko kyse uskonnosta tai kulttuurista, niiden pitää olla järkeviä ja niistä pitää pystyä puhua että niistä voidaan pitää” (nuorisotalon ohjaaja).

”Se on [toiminnan nimi]-kulttuuri se on meidän aika vahvat säännöt” (poikatyön ohjaaja).

”Niin yleensä kaikessa käyttäytymisessä lähden tämmöisestä nollatoleranssista, siis opetan sen lapsille heti eli siellä ei kiusata, tai mobaata, siis koulukiusata, siellä ei saa harrastaa rasismia” (urheiluseuran koordinaattori-ohjaaja).

”Siis meillä on tämmösii perus-[sääntöjä], mutta sitä kunnioitusta me pyritään siihen paljon kirjoittamaan” (nuorisotalon ohjaaja).

Yhteisiin pelisääntöihin voi sisällyttää paljon moninaisuutta ja monikulttuurisuutta hyväksyviä ja tukevia ainesosia. Sääntöihin voi esimerkiksi kirjata ylös erilaisuuden kunnioittamisen ja hyväksymisen sekä nollatoleranssin rasismien ja kiusaamisen suhteen. Säännöt ovat toimintakulttuurin ydin, sen koodisto, mutta yksin ne eivät riitä – ne pitää saada toimimaan käytännössä. Ryhmän

yhtenä sääntönä voi myös olla, että toiminnassa puhutaan suomea ja tutustutaan suomalaiseen liikuntakulttuuriin. Tämän ei kuitenkaan pitäisi sulkea ketään ulos ja toiminnan pitäisi olla joustavaa. Monikulttuurisen liikunnan sääntöjen suhteen paljon keskustelua on herättänyt esimerkiksi uimahalli- ja pukuhuonekäyttäytyminen. Tietyt tilanteet vaativat tietynlaista käyttäytymistä kaikkien yhteisen turvallisuuden ja viihtyvyyden takaamiseksi. Mitä läpinäkyvimmiksi pelisäännöt tehdään, sitä parempi sitoutuminen niiden noudattamiseen todennäköisesti on.

Tyttöjen erityisyys

Tyttöjen omat liikuntaryhmät voivat mahdollistaa maahanmuuttajataustaisten tyttöjen osallistumiseen liikuntaan.

liikuntaharrastuksessa ja sen mahdollistamisessa (Kay 2006, 369). Käsitukset vaihtelevat perheittäin. Liikunnanohjaajien tulisikin mahdollisuuksien mukaan selvittää ja sopia, miten kunkin lapsen ja nuoren kohdalla olisi paras toimia (Medjadji 2007, 59).

Useimmat vanhemmat hyväksyvät pienten tyttöjen ja poikien yhdessä liikkumisen. Olennaista on, että vanhemmat ovat tietoisia liikuntatoiminnasta ja sen käytännön toteutuksesta. Miten kukin perhe tulkitsee uskontoa ja uskonnollisia tekstejä, siihen ei pystytä vaikuttamaan. (Kay 2006, 365–366, 369–370.)

”...kulttuurillisista ja uskonnollisista syistä me ei voida esimerkiksi

saada muslimityttöjä avoimiin paikkoihin pelaamaan. Jos näin tapahtuu, tulee heti ensimmäinen yhteentörmäys meidän ja vanhempien välillä” (nuorisotyön toiminnanjohtaja).

”... se on tosi vaikee meille tätkö tosi hankala kun meillä uskonto sekä kulttuuri, meillä uskonto kieltää naisten ja miesten yhteydessä semmosta paikkaa, se on hankala. Ja lapset kun ne menee uimaan koulun kanssa ihan pienten, pienten poikien kanssa niin se ei haittaa kun se on pieni mutta siellä uimahallissa miehet siellä ovat ja alastomina naiset... semmonen vähän se on vaikee ja epämielinen” (maahanmuuttajataustainen perheenäiti).

”...mut heillä on somalitaustasii lapsii niin uskonto on heille aika iso juttu niin siellä on tytöt ja pojat erikseen ja tytöillä on tyttöohjaaja ja pojilla on poikaohjaaja että se ei onnistu toisinpäin. Tai sitten niin että niillä tytöillä olis poikaohjaaja, sit ei olis tyttöjä paikalla ollenkaan” (yhdistyksen toiminnanjohtaja-ohjaaja).

Tyttöjen liikunnan järjestämisen ja kehittämisen suhteen tulisikin olla kärsivällinen, avoin ja pitkäjänteinen. Avoin keskustelu on tärkeää. Tyttöjen kanssa keskustellessa toiminnan ohjaajat voivat selvittää, millaisissa raameissa liikuntatoiminnan tulisi tapahtua, jotta tyttöjen olisi mahdollista osallistua. Muutamat haastatelluista ohjaajista olivat ottaneet yhteyttä tyttöjen uskonnolliseen yhteisöön ja keskustelleet liikunta-asioista johtohahmojen, kuten imaamin, kanssa. Ratkaisut käytännön kysymyksiin löytyivät usein näiden keskustelujen pohjalta. Monikulttuuriset liikunnan pitkänlinjan ammattilaiset ovat huomauttaneet, että tyttöjen ja heidän perheidensä hidas totuttaminen ja ”pehmittäminen” suomalaiseseen liikuntakulttuuriin kantaa yleensä hedelmää. Muutamat raportoivat, että muslimitaustaisia tyttöjä oli omaehtoisesti siirtynyt esimerkiksi tyttöjen omista suljetuista uintiryhmistä yleisille, kaikille avoimille, vuoroille. Kulttuuri- ja uskontosidonnaiset säännöt olivat estäneet tyttöjä osallistumasta koulun järjestämille uintitunneille. Asian tultua esille näiden kaupunkien liikuntatoimet olivat järjestäneet koulujen uimatunnit korvaavaa ilmaista uimaopetusta tytöille. Yleensä tyttöjen omien ryhmien välttämättömyys perustellaankin sillä, että se on ainut tapa saada heidät liikumaan. Se nähdään ”pienempänä pahana” ja liikuntapolun ensimmäisenä askeleena. Tyttöjen omissa ryhmissä on usein lisäksi vielä nais- ja/tai vertaisohjaajat ja ne pidetään tarpeen vaatiessa suljetussa tilassa (esimerkiksi yksi-

tyisissä uimahalleissa). Yhdessä urheiluseurassa oli löydetty islaminuskoiset ja maahanmuuttajataustaiset naisohjaajat muslimityttöjen ryhmää ohjaamaan ja pohdittiin seuran oman urheiluhuivin suunnittelemista. Muslimityttöjen vaatetus, pitkät hameet ja huivit, eivät saisi tulla kynnyskysymykseksi liikuntatoimintaan osallistumiselle.

Esiin tuli myös muutamia eriäviä mielipiteitä tyttöjen liikunnan erityisyydestä. Joidenkin ohjaajien mielestä liikunnassa ei tulisi uusintaa uskonnollisen yhteisön joskus tiukoiksikin koettuja sukupuolirooleja, vaan yksilöt tulisi nähdä yksilöinä. Näiden ohjaajien ja valmentajien ryhmissä oli ollut sekä tyttöjä että poikia. Kaksi haastateltavaa näki asian sukupolvien välisenä erona, jolloin erityisesti Suomessa syntyneille nuorille maahanmuuttajatytöille ei ollut millään lailla ongelmallista harrastaa liikuntaa samoissa ryhmissä poikien kanssa. Liiallinen puhe lapsiaan ja nuoriaan tiukasti kontrolloivista maahanmuuttajavanhemmista myös helposti ”uhriuttaa” erityisesti tyttöjä, joiden elämää kontrollin ajatellaan rajaavan. Maahanmuuttajataustaiset nuoret itse kuitenkin aktiivisesti määrittelevät rooliaan, joskin myös korostavat halunsa kunnioittaa ja totella vanhempiaan (Peltola 2007, 71–72). Yhteenvetona voisi todeta, että jokainen yksilö ja ryhmä on tapaus erikseen ja että liikunnan suunnittelijoiden ja ohjaajien tulisi selvittää, milloin tyttöjen oma ryhmä on suoranainen välttämättömyys, ja milloin sukupuolisegregaatiota tulisi välttää.

”Ei ne välitä [siitä onko omat tyttöjen ryhmät], on tää uus sukupolvi” (nuorisotalon ohjaaja).

”...ite oon huomannu sen, mikä mulle oli uutta jotenkin kanssa, että ne tytöt ja pojat ei oo millään tavalla niinku ne menee siinä ryhmässä tosi hyvin yksin.... et kyllä ne pystyy pelaa sitä jalkapalloo tai et samassa ryhmässä olla, et niitä ei kannata välttämättä tai ei tarvii lähtee mieltii niitä, et lähtis eriyttää niitä” (urheiluseuran ohjaaja).

”...mitenkään valmennuksessa tai jos siellä on muslimityttöjä esimerkiksi niin mä en ollenkaan ajattele sukupuolirooleja vaan laitan ne poikien kanssa samaan, haluaa vanhemmat tai ei... se olis eri asia jos se olis naisten joukkue, mutta kun se on lasten joukkue” (urheiluseuran koordinaattori-ohjaaja).

Ensimmäinen ja toinen maahanmuuttosukupolvi

Liikuntatoiminnan järjestäjiä mietityttää myös itse maahan muuttaneiden ja toisen sukupolven maahanmuuttajalasten ja nuorten keskinäinen erilaisuus. Eri-ikäisinä ja eri tilanteissa Suomeen muuttaneita tai täällä maahanmuuttajavanhemmille syntyneitä lapsia ja nuoria koskevat erilaiset sitoutumisen ja akkulturaation haasteet. Jotkut tutkijat puhuvat ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajien lisäksi myös välisukupolvesta alleviivataksaan maahanmuuttoikää ja sen merkityksellisyyttä erityisesti koulutuksen kannalta. Välisukupolvella tarkoitetaan niitä nuoria, jotka ovat itse muuttaneet uuteen maahan nuoruusiässä, noin 10 ja 20 ikävuoden välissä (Alitolppa-Niitamo 2002). Maahanmuuttoikänsä lisäksi sopeutumiseen vaikuttaa se, onko lapsi tai nuori tullut yksin vai yhdessä perheensä kanssa, tai onko hän tullut Suomeen esimerkiksi opiskelemaan vai turvapaikanhakijana. Vapaa-ajan toiminnan ja liikunnan kannalta on tärkeää huomioida, miten eri elämäntilanteissa olevia lapsia ja nuoria voidaan parhaiten tukea ja miten maahanmuuttokonteksti vaikuttaa lapsen harrastamiseen.

Toisesta maahanmuuttajasukupolvesta sanotaan, että he elävät kahden tai useamman kulttuurin ristipaineessa. Yhtäältä heihin kohdistuu vanhempien alkuperäiskulttuurin odotuksia ja toisaalta he ovat vertaisryhmien, koulun ja työn kautta vahvasti ankkuroituneet suomalaiseen yhteiskuntaan. He ovat kasvaneet, käyneet koulunsa ja luoneet sosiaalisen verkostonsa Suomessa. Identiteettiä rakennetaan niin ulkomaalaisuuden kuin suomalaisuudenkin rakennuspalikoista. Haastatteluissa toistui se, että liikunta ja muut harrastukset ovat hyvä keino tukea näitä lapsia ja nuoria heidän identiteettineuvotteluissaan ja juurruttaa heihin tuntemusta, että he kuuluvat suomalaiseen yhteiskuntaan.

Toisen sukupolven nuoret määrittelevät itsensä usein ei-suomalaisuuden kautta. Ulkomaalaisuus vastaa monen maahanmuuttotaustaisen kokemuksia ja yhdistää näin ”meidät ulkomaalaiset” omaksi alakulttuurikseen (Haikkola 2010, 235). Haastateltujen toisen sukupolven maahanmuuttajalasten mukaan heidän parhaimmat ystävänsä ovat myös maahanmuuttajataustaisia. Näiden ystävien kanssa haastatellut viettivät aikaa erityisesti vapaa-aikana epävirallisesti hengaillessa. Liikuntatoiminta oli usein koulun ohella se elämän alue, jossa nämä nuoret ystäväystyivät ja seurustelivat kantasuomalaisten kanssa. Tällainen ystäväpiirien sekoittuminen hyödyttää kaikkia, koska se kyseenalaistaa

ulkomaalaisuuden ja suomalaisuuden rajoja ja lisää kaikkien resursseja ja pääomia (emt.). Toisaalta monet ohjaajat olivat huomanneet suomenkielen taidoissa puutteellisuuksia, varsinkin abstraktimpien käsitteiden ymmärtämisessä, jolloin tietyt kielelliset tukitoimenpiteet olivat tarpeen.

”Kotona ne haluaa näyttää kunnan somalialaisilta että puhuu omaa kieltä ja tietää kaikki tärkeet sanat somaliks mutta kadulla ne haluaa olla kunnan suomalaisia jotka käyttää stadin kieltä... että ne on niin vaativassa roolissa” (nuorisotyön toiminnanjohtaja).

”Suomessa syntynyt maahanmuuttajalapsi on niinku uus suomalainen.... ja ne on yks tärke kohderyhmä meille että miten saada ne täällä syntyneet ymmärtämään että ne osa tästä yhteiskunnasta” (nuorisotyön toiminnanjohtaja).

Lapsilta ja nuorilta, jotka ovat muuttaneet maahan ilman perhettä tai vanhempia, puuttuvat pidempiaikaiset kokemukset suomalaisesta yhteiskunnasta. Tämä koskee erityisesti välisukupolvea, joka yrittää sopeutua uuteen kieleen ja kulttuuriin omien aikuistumis- ja identiteetinrakennusprosessien keskellä. Tämä sukupolvi kohtaa suuria samanaikaisia siirtymiä lyhyen ajan sisällä eikä välttämättä aina voi odottaa apua vanhemmiltaan, joiden oma sopeutusprosessi on pahasti kesken. Luonnollisesti ne, joiden vanhemmat eivät ole Suomessa, kärsivät vielä enemmän verkostojen ja emotionaalisen tuen puutteesta. Ilman perhettä maahan muuttaneet lapset ja nuoret voivat kärsiä kognitiivisesta ylläsuruttamisesta, sillä heidän elämänsä on jatkuvaa oppimisprosessia (Alitolppa-Niitamo 2002, 282–284).

Liikunta voi parhaimmillaan tukea nuoria tässä haastavassa elämäntilanteessa antamalla uusia virikkeitä ja tarjoamalla sellaisen areenan, jossa he voivat pärjätä ja hakea hyväksyntää vaikka kieli ei vielä sujuisikaan. Peruskielitaidon ja kulttuuristen käytänteiden oppimista voi myös tapahtua liikunnan avulla. Kotimaasta tutun lajin pelaaminen voi lisäksi tuntua turvalliselta, kun kaikki muu on muuttunut ja siinä pärjäämällä voi rakentaa positiivista, ei niinkään ulkomaalaisuuteen perustuvaa identiteettiä. Liikunnalla voi siis olla tärkeä rooli maahan yksin muuttaneiden lasten ja nuorten kasvussa.

Toisaalta vapaa-ajantoiminnan pitäisi tarjota mahdollisuuksia rauhoittua siltä integraatio- ja oppimispaineelta, mikä näiden nuorten arjessa muutoin vallit-

see. Kotoutumisprosessi ja sen akuuttius voi toimia ristiriitaisella tavalla esteenä liikuntaan osallistumiselle, sillä se voi vaatia suuria ajallisia ja henkisiä panostuksia (Olliff 2008, 58). Toiminnalle ei pitäisi asettaa epärealistisia tavoitteita. Tietämättömyys ja kielitaidon puute voivat johtaa stressitilanteisiin, jotka saattavat purkaantua harrastustoiminnassa. Tällöin kyse ei ole ainoastaan siitä, että maahanmuuttajapelaaja ei välttämättä ymmärrä ohjeita tai että hän ei tunne liikuntakulttuuria.

”Selkeesti semmonen, joka on vastikään maahanmuuttanut, sillä on hyvin herkästi se, totta kai se paine päällä. Miten mä pärjään tässä? Mä en ymmärrä kaikkee” (urheiluseuran toiminnanjohtaja-valmentaja).

”Nää pojat kaipaa tosi paljon paikkaa joka on rauhotettu nimenomaan siltä integraatioprosessilta tavallaan että on joku paikka missä ne saa olla rauhassa” (poikatyön toiminnanjohtaja).

”... että pitää osata lukee sitä tilannetta että voi olla valmiiks sellanen haastava asenne että ollaan vähän niinku valmiiks nyrkit ojossa ja usein se on sitä että ei vaan ymmärretä että se suomenkieli on vielä niin heikkoo” (nuorisotalon ohjaaja).

”Koska kaikki nää pojat, eihän niillä oo elämässä muuta kun se jalkapallo, jalkapallo ja jalkapallo mitä he halua tehdä ja kaikki varmasti osaa pelata paremmin kun keskivertosuomalainen” (vastaanottokeskuksen ohjaaja).

LIIKUNTA ELÄMÄN ERI ALUEILLA

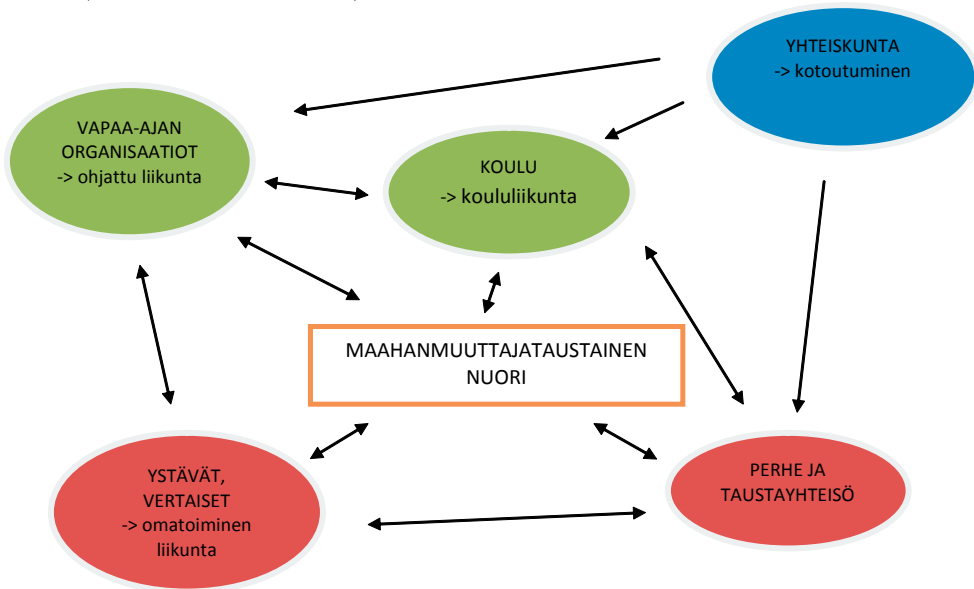
Edellä on kuvailtu maahanmuuttajataustaisten liikuntaa ja sellaisia olosuhteita sekä toimintatapoja, joilla heidän osallistumistaan voidaan mahdollistaa ja tukea. Kuva on moninainen ja monimuotoinen. Taustayhteisön ja perheen, koulun ja yhteiskunnan vaateet sekä odotukset limittyvät toisiinsa. Liikunta, kuten muutkin harrastukset sekä muu vapaa-ajan vietto, kietoutuu tiukasti elämän kokonaisuuteen, eikä sitä voida täysin erottaa muista elämänpiireistä. Liikunnan merkitykset ja mahdollisuudet liittyvät läheisesti muun muassa kulttuuritaustastaan, maahanmuuttosukupolveen ja sukupuoleen, ystäviä, koulua ja perhettä unohtamatta.

Fornäsin (1998) mukaan ihmisten elämänpiirit on mahdollista jakaa eri identiteettejä tuottaviksi alueiksi. Nämä eri sfäärit asettavat odotuksia ja sääntöjä yksilöille ja tuottavat erilaisia identiteettejä sekä ryhmämuodostumia. Ne voidaan jakaa kolmeen eri tasoon: systeemisiin, institutionaalisiin sfääreihin ja yksilötason elämismaailmaan. Systeemit, valtio ja markkinat, luovat rakenteet ja edellytykset kaikelle toiminnalle. Instituutiot puolestaan ovat systeemiä sosiaalisia areenoja, joiden välillä ja sisällä ihmiset liikkuvat. Fornäsin mallia käyttämällä voidaan hahmotella maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten elämänpiirejä. Mallin avulla voidaan jäsentää liikunnan ja muun harrastamisen sekä vapaa-ajanvieton asemaa. (ks. kuva 1.)

Liikunta liittyy niin yksilön elämismaailmaan kuin instituutioihinkin. Oma-toiminen liikunta on vapaamuotoista: ystävien ja vertaisten kanssa voidaan hengata ja viettää aikaa esimerkiksi koripalloa pelaamalla tai skeittaamalla. Vapaa-ajan epävirallisissa kaveriporukoissa yleensä harrastetaan katuuskottavia lajeja kuten skeittaamista, koripalloa tai katujalkapalloa, joissa maahanmuuttajuus tai monikulttuurisuus on sisäänrakennettu tyylielementti (Honkasalo, Harinen & Anttila 2007, 46). Katujalkapalloa pelataan missä tahansa tarkoitukseen sopivassa tilassa, kevyemmin säännöin ja katuuskottavasti. Kulttuurisesti se voikin olla lähempänä yksin maahan muuttaneiden lasten ja nuorten maailmaa ja heidän pelaamistaan kotimaassa. Vertaisryhmissä vapaa-aikana tapahtuva osittain ulkomaalaisuuteen perustuvan nuorisokulttuurin luominen ja uusintaminen nouseekin merkittäväksi yhdessä olemisen raamiksi maahanmuuttajataustaisten nuorten elämässä (Haikkola 2010, 229, 233, 235; Litja 2009, 59). Perheen piirissä liikunta liittyy usein hyötyliikuntaan tai verkkaiseen liikkumiseen, kuten yhdessä pyöräilyyn, kävelyyn tai kalastamiseen. Haastateltujen lasten kokemuksissa vanhempien kanssa pyöräily tai kalastus kietoutui perheen intiimiin yhdessäoloon ja emotionaaliseen tukeen, ei niinkään itse liikkumiseen.

Ohjattu liikunta sijoittuu vapaa-ajan organisaatioiden yhteyteen sekä koulun piiriin. Ohjattua liikuntaa järjestettäessä osallistujien taustat tulisi ottaa huomioon liikuntatoimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa. Kaveripiirien ja nuorisokulttuurin vaikutus on suuri. Kavereiden kesken vertaisryhmissä määritellään mitkä vapaa-ajan paikat ja harrastukset ovat ”in” ja mitkä ”out”. Monet toiminnan järjestäjät kuvailivat, kuinka nuorisoryhmät tekevät aaltoliikettä harrastuspaikasta toiseen alakulttuurin kysynnän ja tarjonnan mukaan. Nuorten omat ”porukat” ilmaantuvat yhtenä päivänä ja katoavat toisena päivänä.

Kuva 1. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten elämän sfäärit ja liikunta (vrt. Fornäs 1998, 98)

KESKEISET TULOKSET

Seuraavana on suosituksenomainen lista toimenpiteistä ja tekijöistä, joilla maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumista voidaan tukea.

Organisoiva taho ja yhteistyö -> kanavat auki

- Monikulttuurinen liikunta koskee eri toimijoita; organisoivia tahoja ovat kunnat/kaupungit, urheiluseurat, koulut, yhdistykset (maahanmuuttajayhdistykset ja kantasuomalaiset yhdistykset) ja muut sosiaali-/nuorisotyön tahot.
- Varmistetaan riittävä rahoitus ja luodaan tarkoituksenmukaisia rahoituskanavia; nämä mahdollistavat tuloksellista, pitkäjänteistä toimintaa.
- Ollaan yhteydessä; toimintaa järjestävien tahojen tiivis yhteistyö erityisesti tiedonjakamisen suhteen.
- Luodaan yhteys maahanmuuttajien yhteisöihin; erityisen tärkeää on panostaa yhteistyöhön maahanmuuttajien yhteisöjen ja yhdistysten avainhenkilöiden kanssa. Näin luodaan linkkejä eri ryhmien välille. Avainhenkilöt voivat tiedottaa toiminnasta, viedä viestejä omaan yhteisöönsä sekä osallistua liikuntasisältöjen suunnitteluun ja toteutukseen. Heidät tulisi aktiivisesti kutsua ja ottaa mukaan toiminnan kaikkiin tasoihin.

Suotuisat olosuhteet ja edellytykset -> mahdollistetaan harrastaminen

- Otetaan perheet mukaan; maahanmuuttajaperheen tietoisuutta liikuntatoiminnasta ja sen hyödyistä tulisi aktiivisesti lisätä. Lasten ja nuorten on mahdollista harrastaa kun toiminnalla on perheen ja/tai taustayhteisön tuki. Tätä voidaan edistää esimerkiksi kutsumalla perhe mukaan ja luomalla koko perheen yhteistä toimintaa.

- Luodaan vahva moninaisuutta tukeva ja hyväksyvä toimintakulttuuri, jossa jokainen hyväksytään sellaisena kuin hän on, ja jonka mukaisesti maahanmuuttajataustaiset nähdään rikkautena.
- Panostetaan sellaisiin toimintamuotoihin, jotka eivät vaadi suuria taloudellisia, tiedollisia ja taidollisia resursseja, jotta mahdollisimman moni voi osallistua.

Toiminnan järjestäminen -> madalletaan kynnystä

- Jalostetaan toiminta tuttuihin ja turvallisiin ympäristöihin ja mielellään lähelle kotia (esimerkiksi kouluun).
- Käytetään tuttuja luotto-ohjaajia, jotka herättävät luottamusta ja ja ryhmäyttävät osallistujat.
- Käytetään maahanmuuttajataustaisia ohjaajia, joiden johdolla toimintaan on helpompi osallistua ja jotka tuntevat kulttuurisen kontekstin.
- Kulttuurisensitiivinen, monikulttuurisuutta tukeva ohjaaminen; ohjaaja tuntee ja ottaa huomioon maahanmuuttajataustaisten osallistujien taustat.
- Luodaan kaikkia koskevat pelisäännöt, jotka toimivat käytännössä. Ohjaaja on esikuva, joka pystyy omalla esimerkillään luomaan vahvan toimintakulttuurin.

Toimintatavat -> otetaan huomioon

- Tiedotetaan toiminnasta henkilökohtaisesti kertomalla, kutsutaan mukaan ja saatetaan toimintaan.
- Kommunikoidaan monella eri tasolla ja kielellä, puhutaan selkosuomea.
- Korostetaan erojen sijaan yhtäläisyyksiä; kaikki ovat erilaisia mutta samanarvoisia.
- Käytetään rutiineja helpottamaan sääntöjen opettamista ja kommunikointia.

- Sekoitetaan pakkaa ja kieliryhmiä niin, että vuorovaikutusta syntyy.

Lapset ja nuoret itse -> kohderyhmälähtöisyys

- Otetaan huomioon tyttöjen erityisyys ja luodaan sellaisia toimintamuotoja, joihin tyttöjen on mahdollista ottaa osaa (tyttöjen omat ryhmät, naisohjaajat).
- Luodaan toimintaa pojille, hyödynnetään lajeja jotka kiinnostavat poikia ja tukevat heitä.
- Mahdollistetaan eri-ikäisten lasten ja nuorten osallistuminen kohdentamalla toimintaa eri ikäryhmille.
- Selvitetään minkälainen toiminta on mahdollista uskonnollisten ja kulttuuristen käytäntöjen ja normien puitteissa.
- Hyödynnetään monikulttuurisuutta ja käytetään toiminnassa eri maiden pelejä sekä leikkejä ja tutustutaan eri liikuntakulttuureihin.
- Järjestetään oheistoimintaa mikä tukee ryhmäytymistä ja vuorovaikutusta.

Lajit -> mikä saa liikkumaan?

- Käytetään kiinnostavia lajeja; maahanmuuttaja-/nuorisokulttuurilliset lajit, kuten jalkapallo, koripallo, skeittaus ja tanssi.
- Tutustutaan myös muihin lajeihin ja kokeillaan uutta.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo 2002. The Generation In-between: Somali youth and schooling in Metropolitan Helsinki. *Intercultural Education* 13(3):275–290.

Coulter, Fred 2007. A wider social role for sport. Who's keeping the score? Routledge.

Doherty, Alison ja Taylor, Tracy 2007. Sport and Physical Recreation in the Settlement of Immigrant Youth. *Leisure* 31(1): 27–55.

Elling, Agnes ja Knoppers, Annelies 2005. Sport, Gender and Ethnicity. Practices of Symbolic Inclusion/Exclusion. *Journal of Youth and Adolescents*, 34(3):257–268.

Fornäs, Johan 1998. Kulttuuriteoria. Vastapaino, Tampere.

Haikkola, Lotta 2010. Etnisyys, suomalaisuus ja ulkomaalaisuus toisen sukupolven luokitteluissa. Teoksessa Martikainen, Tuomas ja Haikkola, Lotta 2010. Maahanmuutto ja sukupolvet. Nuorisotutkimusseura ry.

Harinen, Päivi 2005. Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen – tutkimushankkeen väliraportti. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisusarja. Nuorisotutkimusseura ry. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/mitahantekis.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/mitahantekis.pdf) (viitattu 24.4.2011.)

Harinen, Päivi 2007. Monikulttuuristuvat(ko) vapaa-ajan ympäristöt? Nuorisotutkimus – Monikulttuurisuus, nro 4. Nuorisotutkimusseura ry.

Harinen, Päivi; Honkasalo, Veronika; Souto, Anne-Mari; Suurpää, Leena 2009. Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 91.

Heinonen, Erja 2009. Koululiikunnan merkitys kotoutumisessa. Valmistavan koulutuksen eri kulttuuritaustaisten opiskelijoiden kokemuksia koululiikunnasta. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, 2009.

Helve, Helena 2009. Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Liikkanen, Mirja (toim.) 2009. Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Gaudeamus Helsinki University Press 2009.

Honkasalo, Veronika; Harinen, Päivi; Anttila, Reetta 2007. Yhdessä vai yksin erilaisina? Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 15. Nuorisotutkimusseura ry. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf) (viitattu 31.8.2011.)

Kay, Tess 2006. Daughters of Islam. Family Influences on Muslim Young Women's Participation in Sport. *International Review for the Sociology of Sport* 41(3-4):357–373.

Kim, Heli 2009. Miten monikulttuurista liikunta ja urheilu Suomessa on? Monikulttuuristen nuorten puheenvuoro. Teoksessa Harinen Päivi; Honkasalo, Veronika; Souto, Anne-Mari; Suurpää, Leena 2009. Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 91.

Lehtosaari, Racher 2010. Liikunta kansainvälisenä kielenä. Maahanmuuttajien liikuntasuhde ja näkemyksiä liikunnan vaikutuksesta kotoutumiseen. Pro gradu- tutkielma. Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto 2010.

Litja, Jukka-Pekka 2009. Kulttuurinen identiteetti pelivälineenä. Teoksessa Päivi Harinen, Veronika Honkasalo, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) Ovet Auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 91, 49–61.

Martikainen, Tuomas ja Haikkola, Lotta (toim.) 2010. Maahanmuutto ja sukupolvet. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 106. Nuorisotutkimusseura ry.

Medjadji, Sari 2007. Muslimioppilaat koulussa ja koululiikunnassa. Laadul-

linen tutkimus jyvaskyläläisten muslimioppilaiden koulu- ja liikuntatunti-käytännöistä. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Jyväskylän yliopisto, 2007.

Moallin, Mohamed 2005. Islam ja perhe. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne; Söderling, Ismo; Fågel, Stina 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu 2005.

Myrén, Kati 1999. Pois paitsiosta – maahanmuuttajien liikuntaharrastukset ja vapaa-ajanvietto Suomessa. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 122. Jyväskylä: LIKES.

Myrén, Kati 2003. Kohtaamisia liikunnan kentällä – liikunnan suvaitsevaisuushankkeiden arviointi 1996–2002. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 143. Jyväskylä: LIKES.

Määttä, Mirja ja Tolonen, Tarja 2011. Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 112. Helsinki.

Olliff, Louise 2008. Playing for the future. The role of sport and recreation in supporting refugee young people to ‘settle well’ in Australia. *Youth Studies Australia*. 27(1):52–60.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011. Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto. Terveyttä edistävän liikunnan nykytila ja muutokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:15.

Opetusministeriö 2007. Opettajatarve maahanmuuttajataustaisten opetuksessa ja koulutuksessa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:32. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr32.pdf?lang=en> (viitattu 2.12.2010.)

Peltola, Marja 2007. Sukupolvien kohtaamisia maahanmuuttajaperheissä. *Nuorisotutkimus*. 25(4):69–73.

Pyykkönen, Miikka 2007. Järjestäytyvät diasporat – Etnisyys, kansalaisuus,

integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 306. Jyväskylän yliopisto.

Rapo, Markus 2011. Kuka on maahanmuuttaja? Tieto & Trendit, 1/2011. Tilastokeskus.

Riksidrottsförbundet 2010. Idrott och integration – en statistisk undersökning 2010. [Http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_5277/ImageVaultHandler.aspx](http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_5277/ImageVaultHandler.aspx) (viitattu 15.2.2011.)

Sinisalo, Elina. 2009. Maahanmuuttajien liikuntaharrastukseen vaikuttavat tekijät ja liikuntapaikkojen saavutettavuus pääkaupunkiseudulla. Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Stenvall, Elina 2009. Vieraskielisten lasten harrastamisen yhtäläisyydet ja erot. Teoksessa Joronen, Tuula (toim.): Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. 2009 tutkimuksia.

Strandbu, Åse ja Bakken, Anders 2007. Aktiv Oslo-ungdom: En studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn. Norsk Institutt for Forskning om Oppvekst, Velferd og Aldring rapport 2/2007.

Söderling, Ismo ja Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Lopuksi: Erilaisuus on samanlaisuutta – maahanmuuttajat ovat huomisen suomalaisia. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne; Söderling, Ismo; Fågel, Stina 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu 2005.

Taavitsainen, Terhi ja Virolainen, Leena 2006. ”Kyllähän sitä tuntee ittensä vähän erilaiseks – kulttuurina, mutta ei ihmisenä...”. Koulun ja koululiikunnan haasteet ja mahdollisuudet islaminuskotaisten pakolaistaustaisten nuorten kotoutumisprosessissa. Pro gradu -tutkielma. Liikuntatieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto 2006.

Tilastokeskus 2009. Perheet 2009 vuosikatsaus. [Http: http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_fi.pdf](http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_fi.pdf) (viitattu 1.9.2011.)

Vastamäki, Jonna 2004. Maahanmuuttajan liikuntatunti – Liikunnanopettajien kokemuksia. Pro gradu -tutkielma. Liikuntakasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto 2004.

Väestöntutkimuslaitos 2010. Maahanmuuttajat ikäryhmittäin: [Http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/tietoa_ja_linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajatikaryhmittain/](http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/tietoa_ja_linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajatikaryhmittain/) (viitattu 15.4.2011.)

Walseth, Kristin 2006. Sport and Belonging. *International Review for the Sociology of Sport* 41:3–4.

Walseth, Kristin 2008. Bridging and bonding social capital in sport – experiences of young women with an immigrant background. *Sport, Education and Society* 13(1):1–17.

Zacheus, Tuomas ja Hakala, Mari 2010. Liikunta kotoutumisen ja kulttuurien kohtaamisen välineenä – Maahanmuuttajien parissa työskentelevien näkökulmia. *Kasvatus* 41(5): 432–444.

